

3884
2540
PART XVIII.

THE
DHARMA S'ASTRAS.

(Text and Translation

OF

THE TWENTY SAMHITA'S.)

EDITED AND PUBLISHED BY

MANMATHA NATH DUTT (Shastri), M.A.,

Rector, Keshub Academy,

*Author of the English Translations of the Rāmāyanam, Mahā-
Bhāratam, Srimadbhāgavatam, Mahānirvāna-Tantram,
Harivams'a, Agni Purānam, Mārkaṇḍeya
Purānam, &c., &c.*

CALCUTTA

SOCIETY FOR THE RESUSCITATION OF
INDIAN LITERATURE.

40, NAYAN CHAND DUTT'S STREET.

1907.

 Subscription including Postage for the entire Set
Rs. 16/- (Rupees Sixteen) in Advance.

Subscriptions may be paid to Messrs. P. N. Sing and M. N. Sing.

RELIGION OF BRAHMAN.

OR

THE CREED OF EDUCATED HINDUS.

BY SITANATH TATTVABHUSAN.

It has been clearly proved that Higher Hinduism is a religion superior to all other forms of faith based on reason and purity of intellect. That Hinduism is a religion full of prejudices and superstitions, which many Christian Missionaries make capital of when appealing for funds in the West, has been clearly disproved in this very interesting work. Highly spoken of by the Press and Public.

In this book the author has attempted to explain the common creed of the Hindus. Every educated man ought to read it. Price per V. P. R. As. 10.

—:0:—

DO YOU WISH TO MAKE GRATIS A LIBRARY OF YOUR OWN?

THEN come forward and subscribe to the ORIENTAL.—the cheapest and the most largely circulated Monthly Periodical dealing with Hindu Theology, Philosophy, Literature, Arts and Science, unique of its kind containing information all about India. The Ninth Year commences from October 1906 to September 1907. Persons subscribing for the complete year (for no subscription for a part of the year is accepted), will be entitled to a Free Set of Rev. STEVENSON'S *Literal Prose English Translation* of the Sama Veda-Samhita; a very nice rendering of the complete work.

A Remittance of Rupees Three in Advance is all that is needed to entitle you to subscribe to the Oriental and receive the Twelve Issues of this valuable Journal from October 1906 to September 1907, besides the above Valuable Work Free of all Cost.

—:0:—

HOW TO WRITE GOOD ENGLISH.

OR

SYNTAK MADE EASY.

BY M. N. DUTT, M.A.—RECTOR KESHUB ACADEMY.

THIS is the only book to help one in mastering the intricacies of Syntax and acquiring a mastery over King's English. Every reader will, in time, be able to write accurate, idiomatic and chaste English.

Price including postage and V. P. annas ten only.

Address:—40, Nayan Chand Dutt's Street, Calcutta.

SGDF

Similarly, a Bráhmaṇa woman in her menses, happening to touch a Kshatriya or a Vais'ya woman in her flow, should bathe, that moment, with all her clothes on. (20)

A woman in her menses, happening to touch a woman of her own caste, similarly circumstanced as herself (in her flow), may recover her purity by simply taking a bath. This is the dictum of the holy *A'pastamva*. (21).

CHAPTER VIII.

ARTICLES of bell-metal, defiled by the touch of any impure thing other than wine, should be purified by rubbing them with ashes; defiled by the touch of wine or of excrements, they should be purified by heating or scraping them. (1)

Utensils, made of bell-metal, smelled by cows, or out of which S'üdras have eaten, or defiled by the touch of *S'vápachas*, should be purified by rubbing them with the ten kinds of ashes. (2)

Articles made of gold or brass, anywise defiled, should be purified by keeping them exposed to air and sun's rays; blankets, defiled by the touch of a corpse or semen, should be purified by washing them with earth and water. (3—4)

Boiled rice, taken without any cooked vegetables, takes five nights to be digested, while that, taken with cooked vegetables (curries), takes a fortnight to be digested in the human stomach. (5)

Milk and milk-curd take a month, and melted butter takes six months, to be digested in the human stomach,

while oil may or may not be digested in the human stomach in the course of a year. (6)

A Brāhmaṇa, who continuously partakes of a S'ūdra's boiled rice for a month, becomes a S'ūdra even in this life, and is re-born as a dog at his next re-birth. (7)

Partaking of a S'ūdra's boiled rice, company of the S'ūdra's, sharing the same bed or seat with a S'ūdra, and earning knowledge from S'ūdras are acts, which degrade even the effulgent ones. (8)

The soul, the *Vēdas*, and the three fires of a Brāhmaṇa, who has duly installed the sacred fire, perish, if he does not refrain from taking a S'ūdra's boiled rice. (9)

The son procreated by a Brāhmaṇa on his wife, after having taken a S'ūdra's boiled rice, belongs to the S'ūdra whose boiled rice he has partaken of, since the seed of a man is the essence of his food. (10)

Dying with a S'ūdra's boiled rice in his stomach, a man becomes a domesticated hog or dog at his next birth. (11)

A Brāhmaṇa may always take a Brāhmaṇa's boiled rice, a Kshatriya's on the occasion of a Parva, and a Vais'ya's on the celebration of a religious sacrifice, but he can never partake of a S'ūdra's boiled rice. (12)

A Brāhmaṇa's boiled rice is like the divine ambrosia, that belonging to a Kshatriya is like melted butter, that belonging to a Vais'ya is like its own self, while that belonging to a S'ūdra is like blood. (13)

The boiled rice of a Brāhmaṇa is consecrated through the merit of offerings to *Vishvadevas*, *Homas*, *Japas*, and divine worship, and through the purifying influence of *Rik*, *Yajuh* or *Sāma-mantras*. Hence, the boiled rice of a Brāhmaṇa is like the divine nectar. (14)

Since it is the Kshatriyas, who protect the society by administering even-handed justice and by enforcing obedience to regulations, boiled rice belonging to a Kshatriya is like clarified butter. (15)

A Vais'ya celebrates religious sacrifices with the help of bullocks, according to his might, and practises charities and hospitalities. It is through the merit of these pious acts that his boiled rice is consecrated. (16)

The boiled rice of the ignorant and drink-sodden S'ūdras, unconsecrated by any vow or *Mantras*, is like blood. (17)

Raw meat, honey, clarified butter, paddy, milk, and treacle, may be taken from a S'ūdra. (18)

Edible leaves of plants and creepers (S'âkas), meat, lotus-stems, sesame, sugarcane-juice, treacle, fruit, fried barley-powder, and asafoetida may be taken from members of all castes. (19)

A Brâhmaṇa, having taken boiled rice in a S'ūdra's house, during times of distress, should regain his purity by making repentance, or by a hundred times reciting the *Drupada Mantras*. (20)

An article kept in his hand, and happened to be defiled by the touch of a S'ūdra who has not washed his face after eating, should not be eaten by a Brâhmaṇa. This is the dictum of the holy *A'pastamva*. (21)

CHAPTER IX.

IF a Brâhmaṇa involuntarily passes stool, while eating, what would be the form of expiation in respect of such a Brâhmaṇa, made impure, while remaining with unrinsed mouth. (1)

Having washed himself, he should first perform an *A'chamanam*, and thereafter regain his purity by fasting for an entire day and night, and by taking *Panchagavyam*. (2)

Having unknowingly partaken of boiled rice belonging to a member of any caste whatsoever, and having failed to purify his person thereafter, a man should recover his purity by taking *Yavân* for three nights. (3)

A half *anjali* measure (quantity that can be contained in two palms of hands united together) of barley corn, one *Pala* (eight *tollas*) of clarified butter, [and five *Pala* weights of cow's urine constitute what is technically known as *Yavân*. A penitent shall not take anything more than this *Yavân*. (4)

What would be the proper expiation for a man after having eaten, drunk, or licked anything that should not be eaten, drunk, or licked, as well as after having taken semen or excrements? (5)

He should recover his purity by living, for six nights (days), on the expressed juice of *Asvaththa*, lotus, *Audumvara*, *Vilva* or *Kâs'a*. (6)

Brâhmanas, who having renounced the world and made a determination to die either in fire or water fail to carry out their determination, should practise three *Krichchha* and three *Chândrâyana vratas* by way of expiation. (7)

All the consecratory rites (of Brâhmanism such as the rites of tonsure, initiation with the thread, etc.) should be done unto them over again, and they should practise *Sântapanams* or *Krichchha Chândrâyanaams* as well. (8)

Persons, over whose heads crows, kites, and herons fly about, or whose persons are smeared with their

excrements, or into the apertures of whose noses and ears such excrementitious matter enters, become pure again by bathing, even with those impure substances remaining on their persons. (9)

A person, defiled by the touch of an impure thing above his navel, becomes pure again by simply bathing; touched at any part part of his body below the hands and umbilicus, he should regain his purity by washing the defiled part with clay and water. (10)

He, whose face is defiled by the touch of a shoe, or of any other impure substance, should rub his face with earth and wash it with water, and thereafter recover his purity by taking *Panchagavyam*. (11)

On the death or birth of a *sapinda* relation born of a Bráhmaṇa mother, a Bráhmaṇa remains unclean for ten days, on the birth or death of a *Sapinda* relation born of a Kshatriya mother, a Bráhmaṇa remains unclean for six days, on the birth or death of a Vais'ya *Sapinda*, a Bráhmaṇa remains unclean for three days, and on the birth or death of a Sūdra *Sapinda*, a Bráhmaṇa remains unclean for one day only. (12)

Boiled rice (food), served out to an eater, and not eaten by him, should neither be given to another, nor used to offer oblations therewith in fire. (13)

Boiled rice, found to have been infested with flies or loose hairs, after one has eaten several morsels thereof, should be cast into the ashes, and one should make an *A'chamanam* thereafter. (14)

Having unknowingly partaken of a S'ūdras boiled rice, or that cooked with dry meat, one should practise a *Krichchha* penance. The penance should be doubled in a case of intentional eating. (15)

At a dinner party, if a man, who has seated down

to dine, rises up without taking any thing, or rises up, while eating, the giver of such a dinner, as well as he who subsequently eats any thing thereat, should be regarded as defilers (of a row of Bráhmaṇas, seated down to a dinner—*Panktidushaka's*). (16)

He, who has eaten, or has been eating defiled boiled rice, should observe a fast and recover his purity by taking *Panchagavyam*. (17)

In connection with religious rites which should be done in water, one should perform the *A'chamanam* on land, while in connection with rites which should be done both on land and water, one should perform the *A'chamanam*, dipping one's feet in water. (18)

Entering in water for a bath, one should do the *A'chamanam* in water; coming out of water after bathing, one should do the *A'chamanam* on land. By so doing one becomes blissful and favoured of *Varuṇa*. (19)

One should put off one's shoes before entering a cowshed or an *Agniśālā* (room where the sacred fire is-kept) or an assembly of Bráhmaṇas, or before reading the *Védas* and sitting down to a meal. (20)

One should not partake of boiled rice not belonging to one's *Sapiṇḍa* relation during the celebration of any post-natal rite, or of that of tonsure in special, as well as after the celebration of a *S'rāddha* ceremony. (21)

Having partaken of boiled rice belonging to a village-priest, or to one who acts as a priest to a large number of families (*Vahuyáji*), as well as that cooked in connection with a *Garbhādhānam*, or with a *S'rāddha* ceremony, performed for the first time (*Nava S'rāddham*) or under the auspices of a lunar or solar eclipse, one should practise a *Chāndráyaṇam* penance. (22)

Having taken boiled rice at one's house on the occasion of a *Brahmaudanam*, *Nava S'rāddha*, *Simantonayanam*, or an *Anna S'rāddha* ceremony, a man should practise a *Chāndrāyaṇam* penance. (23)

Boiled rice should not be partaken of in the house of a barren woman. He, who unknowingly eats at such a house, is consigned to the hell of *Puyasam*, after death. (24)

A father, accepting any amount of money, however small, from the husband of a daughter on the occasion of her marriage, is doomed to eat and drink excrements in the hell of *Raurava*, for many years, after death. (25)

Relations of a woman, who live by selling carts, clothes, and golden ornaments which have become her *Stridhanam*, commit sin; and they come by a worse fate in the next world. (26)

The boiled rice of a *Kshatriya* deprives its eater of his strength, that of a *S'ūdra* deprives its eater (*Brāhmaṇa*) of his *Brāhmaṇic* energy. He, who partakes of boiled rice without consecrating it, eats the rubbishes of the earth. (27)

He who partakes of boiled rice belonging to one affected with a birth or death-uncleanness, as well as he that eats boiled rice during a lunar or solar eclipse, or under the auspices of the astral combination known as *Gaja Chhāyā* commits sin. (28)

Having eaten the boiled rice of a twice-married, or debauched woman, or of one who has been taken back in the family after an elopement, as well as that given by a woman during her first pregnancy, a *Brāhmaṇa* should practise a *Chāndrāyaṇam*. (29)

Having eaten the boiled rice of a patricide, matricide, or a *Brāhmaṇicide*, or of one who has carnally

known a step mother or a preceptor's wife, a Bráhmaṇa should practise a *Chândráyaṇam*. (30)

Having partaken of the boiled rice of a washerman, hunter, cobbler or a carpenter, or of a maker of Bamboo-made-articles, a Bráhmaṇa should practise a *Chândráyaṇam*. (31)

A Bráhmaṇa, happening to touch a dog or a S'üdra, before washing his face after a meal, should recover his purity by fasting for a day and night, and by taking *Panchagavyam*. (32)

Boiled-rice should be given on the bare ground to a Bráhmaṇa, who constantly carries out the behests of a S'üdra, as to a dog. There is no difference between such a Bráhmaṇa and a dog. (33)

How shall a Bráhmaṇa with an article in his hand, regain his personal purity after urination or defecation at a waterless place, or in a forest, or on a road infested with tigers or thieves? (34)

Placing boiled rice on the ground, he should attend to the call of nature and duly cleanse his person. Then by placing the cooked food on his lap, he should regain his purity by making an *A'chamanam*. (35)

Failing to wash his person after urination or defecation, a Bráhmaṇa should regain his purity by taking nothing else than *Panchagavyam*, for three nights. (36)

Having visited, under the influence of wine, a woman in her menses, a Bráhmaṇa should recover his purity by practising a *Chândráyaṇam* penance and by feeding Bráhmaṇas thereafter. (37)

A Bráhmaṇa of small knowledge, happening to touch a *Chandála* before he has washed his face after a meal, should practise *Bráhmacharyam* by bathing thrice every day, and by lying on the bare ground and fasting for

three nights. After that, he should regain his purity by drinking *Panchagavyam*. (38—39).

A Bráhmaṇa, drinking water in touch with a *Chandāla*, should regain his purity by fasting for a day and night and by bathing thrice during the fast. (40)

A single meal on the first day, a meal at night on the second day, and a complete fast on the third day constitute a quarter *Kṛichchha Vratam*. A single meal on the first day, a night meal on the second, eating of unsolicited food on the third, and fasting on the following days constitute a half *Kṛichchha Vratam*. These two are light penances. (41—42)

Sellers of antelope-skins, horse or elephant sellers, corpse-followers, and recipients of gifts of sesame seeds, shall be re-born as men of low status. (43)

CHAPTER X.

Even after an *A'chamanam* (at the close of a meal) a person remains unclean so long as the water is not lifted up. Even after the lifting of water he remains unclean so long as the ground is not plastered with cow-dung, etc. Even after the plastering of the ground he remains unclean so long as he does not rise up from his seat and go somewhere else. (1—2)

The erudite call not *Yama* (the lord of death) *Yama*. The self of a man is the real *Yama* (controller of his destiny). He who has controlled his self, what will *Yama* (lord of death) do unto him? (3)

Neither a sharp sword, nor an infuriated serpent is so much killing, as anger which resides in one's own body. (4)

Forbearance leads to happiness both in this world and in the next. Only one defect there is of men who practise forbearance, that their toleration may be misconstrued for incapability. (5)

It is not the strong or the erudite that shall attain salvation. It is not those, who live in splendid and delightful mansions, that shall attain salvation. It is not the well-fed or the well-dressed ones that shall be emancipated. It is the persevering, god-loving, long-suffering ones that do good to all, spread delight all around them, are devoted to the practice of *Yoga* and to the study of the *Védās* and are the knowers of their proper *selves*, that shall obtain emancipation. (6—7)

Homas and worship done in wrath, or libations of melted butter cast in the fire in an angry mood are all lost like water kept in an unbaked pitcher. (8)

Humiliation adds to one's *Tapasyā*, honour leads to its deterioration. A honoured or glorified *Bráhmaṇa*, like a cow which is daily milched, soon comes to grief. (9)

A *Bráhmaṇa* gains in his spiritual body by the practice of *Āpas* and *Homas*, as a cow gains in bulk by feeding upon aquatic plants. (10)

He, who beholds other men's wives as his own mothers, other men's possessions as mere brick bats, and all creatures as his own kinsmen, but rightly beholds. (11)

The practice of a *Prájāpatyam* is the atonement for the sin of eating the boiled rice of a washerman, hunter, carpenter, cobbler or of a *Venujivi*. (12)

Having gone unto an interdicted woman, or partaken of any interdicted food, one should regain one's

TABLE OF CONTENTS.

A'pastambha Samhitá.

SUBJECTS. SLOKAS. PAGE.

CHAPTER I.

The duties of a house-holder ...	5	723
Deeds where no atonement is necessary...	9	723
No atonement is necessary when a cow is killed on being treated medicinally	10—11	724
Atonement for killing a cow when medi- cine is given in excessive degree ...	12	724
The four parts of a Prajapatya penance...	13—14	724
Penance for various castes ...	15	724
Penance for the death of a cow in con- finement, on being hanged, in harness or by the effects of blow ...	16	725
Death for injudicious fastening of bells round her neck ...	17	725
Penance for death resulting from harnes- sing to carts, carrying weights, being fastened to posts or penned up ...	18	725
Death from weapons and the penance for various castes ...	19—20	725
Penance for the death of a cow under other circumstances ...	21—27	726
Penance for breaking horns or bones ...	28—29	727
No penance necessary when a cow is killed while grazing ...	30	727
Penance for joint cow-slaughter ...	31	727
Cases where no penance is necessary ...	32	727
Regulations about shaving ...	33—34	727

SGLE

SUBJECTS.	SLOKAS.	PAGE.
CHAPTER II.		
Objects always pure	1—4	728
Purification for drinking water in another tank	5	728
The purification of water	6—14	728
CHAPTER III.		
Penance for living unknowingly in the house of a low-caste	1—2	729
The penance for cooking and taking food in such a house	3	730
Penance for taking water in a defiled tank	4	730
Regulation of fasts and penances: their terms	5—10	730
The completion of penance	11—12	731
CHAPTER IV.		
Penance for drinking water from a Chandala's well	1—2	731
Penance for unknowingly touching a low-caste person	3—5	731
The penance for knowing a woman in menses, touching such a woman, a low caste, or excretions of such people	6—9	731
Penance for taking fruits with a Chandala on the same tree	10—12	733
CHAPTER V.		
Penance for a Brahmana who drinks water touched by a Chandala	1—3	733
Penance for S'udras	4	733
Penance for taking residue of food for Brahmanas and others	5—9	733

CONTENTS.

iii

SUBJECTS.	SHLOKAS.	PAGE.
Penance for taking human excreta, etc....	10	734
Penance for touching and being touched before washing mouth ...	11—13	734

CHAPTER VI.

Penance for using a cloth dyed with Indigo ...	1—5	735
Penance for touching indigo-plant and field where it is grown ...	6—10	735

CHAPTER VII.

Regulations and penances for women in menses... ..	1—8	736
Penances for a girl who menstruates on the day of marriage ...	9—10	737
Penance for touching a woman in menses	11—13	737
Penance for touching a woman in menses and for her on being touched by others ...	14—21	738

CHAPTER VIII.

Purification of various articles and utensils ...	1—4	739
Regulations about boiled rice and other articles of diet ...	5—21	739

CHAPTER IX.

Penance for passing stool while eating	1—2	741
Penance for taking boiled rice unknow- ingly of any other caste ...	3—4	742
Penance for taking interdicted things ...	5—6	742
Penance for Brahmanas for failing to fulfil the promise of death ...	7—8	742
Penance for being impure ...	9—11	742
Impurity on birth and death ...	12	743

SGDF

SUBJECTS.	SLOKAS.	PAGE
Rules of eating boiled rice ...	13—17	743
Rules of Achamanan ...	18—19	744
Rules of entering a cow-shed ...	20	744
Rules about taking boiled rice ...	21—24	744
Sin for taking money from a daughter's husband ...	25	745
Sin for taking Stridhan ...	26	745
Rules for taking boiled rice ...	27—31	745
Purification for a Brahmana for touching a Sudra or a dog obeying the former	32—33	746
Purification for a Brahmana after urination in a forest &c. ...	34—36	746
Penance for knowing a woman in menses under the influence of liquor	37	746
Penance for touching a Chandala ...	38—42	746
Condition of sellers of antelope-skin etc.	43	747

CHAPTER X.

Purification after rinsing ...	1—2	747
Value of self-control ...	3	747
Anger and forbearance ...	4—5	747
Attainment of salvation ...	6—7	747
Value of <i>Homas</i> and <i>Tapas</i> ...	8—10	747
A true Brahmana ...	11	747
Penance of Prajapatyam ...	12	747
Penance for knowing an interdicted woman ...	13	747
Penance for vow-breaking ...	14	747
Birth or death-uncleanness: their term	15—16	747

purity by practising a *Chāndrāyaṇam* or a *Prājāpatyam Vratam*. (13)

He, who relinquishes the *Agni Hotra*, becomes a vow-breaker ; the practice of a *Chāndrāyaṇam* penance is the only atonement for his sin. (14)

A birth or death-uncleanness, occurring before the celebration of a projected nuptial or sacrificial ceremony, expires that day, and the projected ceremony may be celebrated. (15)

Uncleanness incidental to the birth or death of a relation does not affect the celebration of a religious, nuptial or *Devadroni** ceremony. (16)

* Procession with idols.

THE END.

TABLE OF CONTENTS.

Likhita Samhitâ.

SUBJECTS.	SLOKAS.	PAGE.
Fruits for digging tanks, planting trees etc., (Purta acts)	1—4	487
Ishtha acts, adoration of fire etc.: those entitled to them	5—6	487
The offering of water and other forms of pinda	7—13	487
Definition of a Neela bull	14	488
Various forms of S'raddha... ..	15—23	488
S'raddha-regulations for women	24—27	489
Other regulations about oblation	28—39	490
Rules about holding Kusa	40—45	491
Viswadeva worship and other oblations... ..	46—50	491
Marriage-Regulations	51—52	493
Feeding of Brahmanas on the occasion of a S'raddha	53—58	493
Sandhya rite	59—60	494
Rules of Japa and Homa	61	494
Chandrayana Vrata	62—63	494
Death that does not demand S'raddha	64	495
Other forms of Penance	65—82	495
Forms of uncleanness	83—92	498

SGDF

SGDF

Supporting the Growth of the Domestic Financial System

TABLE OF CONTENTS.

S'atātapa Samhitā.

SUBJECTS.	SLOKAS.	PAGE.
CHAPTER I.—Sin-indicating signs : diseases		
the outcome of crimes ...	I—II	459
Gifts—The penance for sins ...	12—31	460
CHAPTER II.—Penitential rites ...	I—57	462
CHAPTER III.—The punishment for		
drinking spirituous liquor ...	I—3	469
Punishment for drinking forbidden food	4—8	469
The condition in another birth for		
various sins ...	9—22	470
CHAPTER IV.—The punishment of the		
various forms of theft ...	I—32	471
CHAPTER V.—Punishment for knowing		
mother and a Chandala woman ...	I—23	475
Diseases originating from cohabiting with		
women relations other than one's		
own wife ...	24—38	477
CHAPTER VI.—The penance for various		
forms of death and man-slaughter ...	I—51	479

TABLE OF CONTENTS.

Dakṣha Samhitā.

SUBJECTS.	SLOKAS.	PAGE.
CHAPTER I.—Four modes of life: description of a religious student ...	1—15	433
CHAPTER II.—The daily rites of a twice-born person ...	1—58	435
CHAPTER III.—The nine acts and objects: the nine Sudhas ...	1—5	440
Minor gifts of a house-holder ...	6—7	440
The nine sacred works ...	8—14	443
Fruitful and fruitless gifts ...	15—16	443
The nine articles which should never be given away ...	17—18	444
Other regulations about gifts ...	19—31	444
CHAPTER IV.—Duties towards a wife ...	1—20	445
CHAPTER V.—Means of purification, external and internal ...	1—13	448
CHAPTER VI.—Birth and death-impurity ...	1—19	450
CHAPTER VII.—Yoga ...	1—54	452

11
12
13

14
15
16

17
18
19

20
21
22

SGDF

Supporting Global Development Foundation

TABLE OF CONTENTS.

Vyāsa Samhitā.

SUBJECTS.	SLOKAS.	PAGE.
CHAPTER I.—The various castes, orders and rites	1—41	501
CHAPTER II.—The order of the householders: marriage: Duties of husband and wife	1—56	507
CHAPTER III.—The various rites of a house-holder	1—73	515
CHAPTER IV.—The merits of a dutiful house-holder	1—4	525
Sin of theft and coveting others' wives and riches	5	525
Merit of Hospitality	6—9	525
Pre-eminence of Brahmanas	10—12	526
Merit of self-control	13—14	526
Virtue of Charity	15—40	527
Superiority of Brahmanas	41—57	529
Pre-eminence of a charitable man	58—59	531
A really heroic and wise man	60	531
Rules for making gifts	61—63	532
Rules about taking boiled rice and food	64—71	532

पञ्चविंशः खण्डः ।

मन्त्रान्नायेऽग्न इत्येतत् पञ्चकं लाघवार्थिभिः ।
पठ्यते तत्प्रयोगे स्यान्मन्त्राणामेव विंशतिः ॥ १
अग्नेः स्थाने वायुचन्द्रसूर्याबहुवदूह्य च ।
समस्य पञ्चमौस्रत्रे चतुश्चतुरिति श्रुतेः ॥ २
प्रथमे पञ्चके पापौ लक्ष्मीरिति पदं भवेत् ।
अपि पञ्चसु मन्त्रेषु इति यज्ञविदो विदुः ॥ ३
द्वितीये तु पतिघ्नीस्यादपुत्रेति तृतीयके ।
चतुर्थे त्वपसव्येति इदमाहुतिविंशकम् ॥ ४
धृतिहोमे न प्रयुञ्ज्याहोनामसु तथाष्टसु ।
चतुर्थ्यामग्नय इत्येतद्गोनामसु हि ह्रयते ॥ ५
लताग्रपल्लवो गूढः शुङ्गेति परिकीर्त्यते ।
पतिव्रता व्रतवती ब्रह्मवन्धुस्तथाश्रुतः ॥ ६
शलाटु नीलमित्युक्तं ग्रन्थः स्तवक उच्यते ।
कैपुष्णिगाभितः केशा मूर्द्धि पश्चात् कपुच्छलम् ॥ ७
श्वविच्छलाका शलली तथा वीरतरः शरः ।
तिलतण्डुलसम्पर्कः कृषरः सोऽभिधीयते ॥ ८
नामधेये मुनिवसुपिशाचाबहुवत् सदा ।
यक्षाश्च पितरो देवा यष्टव्यास्तिथिदेवताः ॥ ९
आग्नेयाद्येऽथ सर्पाद्ये विशाखाद्ये तथैव च ।
आषाढाद्ये धनिष्ठाद्ये अश्विन्याद्ये तथैव च ॥ १०
हन्वान्येतानि बहुवदृक्षाणा जुहुयात् सदा ।
हन्वद्वयं द्विवच्छेषमवशिष्टान्यथैकवत् ॥ ११

देवता अपि ह्यन्ते बहुवत् सर्पवस्त्रपः ।
 देवाश्च पितरश्चैव द्विषद्ब्रह्माश्विनौ सदा ॥ १२
 ब्रह्मचारी समादिष्टो गुरुणा व्रतकर्मणि ।
 वाढमोमिति वा ब्रूयात् तथा चैवानुपालयेत् ॥ १३
 सशिश्वं वपनं कार्यमास्त्रानाद्ब्रह्मचारिणा ।
 आशरौरविमोचाय ब्रह्मचर्यं न चेद्भवेत् ॥ १४
 न गात्रोत्सादनं कुर्यादनापदि कदाचन ।
 जलक्रौडामलङ्कारान् व्रती दण्ड इवाप्नुवेत् ॥ १५
 देवतानां विपर्यासे जुहोतिषु कथं भवेत् ।
 सर्वं प्रायश्चित्तं हुत्वा क्रमेण जुहुयात् पुनः ॥ १६
 संस्कारा अपि पत्येरन् स्वकालश्चेत् कथञ्चन ।
 हुत्वैतदेव कर्त्तव्या ये तूपनयनादधः ॥ १७
 अनिष्टा नवयज्ञेन नवाह्नं योऽत्यकामतः ।
 वैश्वानरश्चरुस्तस्य प्रायश्चित्तं विधीयते ॥ १८
 इति पञ्चविंशः खण्डः ॥ २५ ॥

षड्विंशः खण्डः ।

चरुः समसनीयो यस्तथा गोयज्ञकर्मणि ।
 वृषभोत्सर्जने चैव अश्वयज्ञे तथैव च ॥ १
 आवण्यां वा प्रदोषे यो कृष्यारम्भे तथैव च ।
 कथमेतेषु निर्व्वापाः कथञ्चैव जुहोतयः ॥ २
 देवतासङ्ग्रया ग्राह्या निर्व्वपास्तु पृथक् पृथक् ।
 तूष्णीं हिरेव गृह्णीयाद्धोमस्यापि पृथक् पृथक् ॥ ३

यावता होमनिर्वृत्तिर्भवद्वा यत्र कौत्तिता ।
 शेषश्चैव भवेत् किञ्चित् तावन्तं निर्व्वपेच्चरुम् ॥ ४
 चरौ समशनौये तु पितृयज्ञे चरौ तथा ।
 होतव्यं मेक्षणेनान्य उपस्तीर्णाभिधारितम् ॥ ५
 कालः कात्यायनेनोक्तो विधिश्चैव समासतः ।
 वृषोत्सर्गे यतो नोऽत्र गोभिलेन तु भाषितः ॥ ६
 पारिभाषिक एव स्यात् कालो गोवाजियज्ञयोः ।
 अन्यस्मादुपदेशात् प्रस्तरारोहणस्य च ॥ ७
 अथवा मार्गपाल्येऽङ्गि कालो गोयज्ञकर्मणः ।
 नौराजनेऽङ्गि वाश्वानामितितन्त्रान्तरे विधिः ॥ ८
 शरदसन्तयोः केचिन्नवयज्ञं प्रचक्षते ।
 धान्यपाकवशादन्ये श्यामाको वनिनः स्मृतः ॥ ९
 आश्वयुज्यां तथा कृथां वास्तुकर्मणि याज्ञिकाः ।
 यज्ञार्थतत्त्ववेत्तारो होममेवं प्रचक्षते ॥ १०
 द्वे पञ्च द्वे क्रमेणैता हविराहुतयः स्मृताः ।
 शेषा आज्येन होतव्या इति कात्यायनोऽब्रवीत् ॥ ११
 पयो यदाज्यसंयुक्तं तत् पृषातकमुच्यते ।
 दध्येके तदुपासाद्य कर्त्तव्यः पायसश्चरुः ॥ १२
 ब्रीहयः शालयो मुद्गा गोधूमाः सर्यपास्तिलाः ।
 यवाश्चौषधयः सप्त विपदं घ्नन्ति धारिताः ॥ १३
 संस्काराः पुरुषस्यैते स्मर्यन्ते गोतमादिभिः ।
 अतोऽष्टकादयः कार्याः सर्व्वे कालाक्रमोदिताः ॥ १४
 सकृदप्यष्टकादीनि कुर्यात् कर्माणि यो द्विजः ।
 स पङ्क्तिपावनो भूत्वा लोकान् प्रैति घृतसुरतः ॥ १५

एकाहमपि कर्मस्थो योऽग्निशुश्रूषकः शुचिः ॥
 नयत्यत्र तदेवास्य शताहं दिवि जायते ॥ १६
 यस्त्वाधायाग्निमाशास्य देवादौन्नैभिरिष्टवान् ।
 निराकर्त्तामिरादीनां स विज्ञेयो निराकृतिः ॥ १७
 इति षड्विंशः खण्डः ।

सप्तविंशः खण्डः ।

यच्छ्राद्धं कर्मणामादौ या चान्ते दक्षिणा भवेत् ॥
 अमावास्यां द्वितीयं यदन्वाहार्यं तदुच्यते ॥ १
 एकसाध्यैष्वर्वाहःषु न स्यात् परिसमूहनम् ॥
 नोदगासादनञ्चैव क्षिप्रहोमा हि ते मताः ॥ २
 अभावे व्रीहियवयोर्दध्ना वा पयसापि वा ।
 तदभावे यवाग्वा वा जुहुयादुदकेन वा ॥ ३
 रौद्रन्तु राक्षसं पितृप्रमासुरश्चाभिचारिकम् ।
 उक्त्वा मन्त्रं सृशेदाप आलभ्यात्मानमेव च ॥ ४
 यजनौयेऽस्थि सोमश्चेत्तारूपां दिशि दृश्यते ।
 तत्र व्याहृतिभिर्हुत्वा दण्डं दद्याद्द्विजातये ॥ ५
 लवणं मधु मांसञ्च क्षारांशो येन ह्रियते ।
 उपवासेन भुञ्जीत नोरुरात्रौ न किञ्चन ॥ ६
 स्वकाले सायमाहुत्य अप्राप्तौ होतृहव्ययोः ।
 प्राक्प्रातराहुतेः कालः प्रायश्चित्ते हुते सति ॥ ७
 प्राक्सायमाहुतेः प्रातर्होमकालानतिक्रमः ।
 प्राक्पौर्णमासाद्दर्शश्च प्राग्दर्शादितरस्य तु ॥ ८

वैश्वदेवे त्वतिक्रान्ते अहोरात्रमभोजनम् ।
 प्रायश्चित्तमथो हुत्वा पुनः सन्तनुयादुव्रतम् ॥ ८
 होमद्वयात्यये दर्शपौर्णमासात्यये तथा ।
 पुनरेवाग्निमादध्यादिति भागवशासनम् ॥ १०
 अनृचो मानवो ज्ञेय एणः कृष्णमृगः स्मृतः ।
 रुरुगैरिमृगः प्रोक्तस्मरः शूल उच्यते ॥ ११
 केशान्तिको ब्राह्मणस्य दण्डः कार्यः प्रमाणतः ।
 ललाटसम्मितो राज्ञः स्यात्तु नासान्तिको विशः ॥ १२
 ऋजवस्ते तु सर्वे स्युरवणाः सौम्यदर्शनाः ।
 अनुद्वेगकरा नृणां सत्वचोऽनग्निदूषिताः ॥ १३
 गौर्विशिष्टतया विप्रैर्वेदेष्वपि निगद्यते ।
 न ततोऽन्यद्वरं यस्मात्तस्माद्गौर्व्वर उच्यते ॥ १४
 येषां व्रतानामन्तेषु दाक्षिणा न विधीयते ।
 वरस्तत्र भवेद्दानमपि वाच्छादयेद्गुरुम् ॥ १५
 अस्थानोच्छ्वासविच्छेदघोषणाध्यापनादिकम् ।
 प्रमादिकं श्रुतौ यत् स्यादुयातयामत्वकारि तत् ॥ १६
 प्रत्यब्दं यदुपाकर्म सोत्सर्गं विधिर्बाह्वजैः ।
 क्रियते च्छन्द्सां तेन पुनराप्यायनं भवेत् ॥ १७
 अयातयामैश्वन्दोभिर्यत् कर्म क्रियते द्विजैः ।
 क्रीडमानमपि सदा तत्तेषां सिद्धिकारकम् ॥ १८
 गायत्रौश्च सगायत्रां बार्हस्पत्यमिति त्रिकम् ।
 शिष्येभ्योऽनूच्य विधिवदुपाकुर्यात्ततः श्रुतिम् ॥ १९
 छन्दसामेकविंशानां संहितायां यथाक्रमम् ।
 तच्छन्दस्काभिरेवर्गभिराद्याभिर्होम इष्यते ॥ २०

पर्वभिस्त्रैव गानेषु ब्राह्मणेयुत्तरादिभिः ।

अङ्गेषु चर्चामन्त्रेषु इति षष्टिर्जुहोतयः ॥ २१

इति सप्तविंशः खण्डः ॥ २७

अष्टाविंशः खण्डः ।

अक्षतास्तु यवाः प्रोक्ता भृष्टा धाना भवन्ति ते ।

भृष्टास्तु ब्रौहयो लाजा घटः स्वाण्डिक उच्यते ॥ १

नाधीयीत रहस्यानि सोत्तराणि विचक्षणः ।

न चोपनिषदस्यैव षण्मासान् दक्षिणायनान् ॥ २

उपाकृत्योदगयने ततोऽधीयीत धर्मवित् ।

उत्सर्गस्यैक एवैषां तैष्यां प्रौष्ठपदेऽपि वा ॥ ३

अजातव्यञ्जना लोम्नी न तथा सह संविशेत् ॥

अयुगूः काकवन्ध्याया जाता तां न विवाहयेत् ॥ ४

संसक्तपदविन्यासस्त्रिपदः प्रक्रमः स्मृतः ।

स्मार्त्ते कर्मणि सर्वत्र श्रौते त्वद्वय्युणोदितः ॥ ५

यस्यां दिशि वलिं दद्यात्तामेवाभिमूर्खो वलिम् ।

अवणाकर्मणि भवेन्नष्टकर्म न सर्वदा ॥ ६

वलिशेषस्य हवनमग्निप्रणयनं तथा ।

प्रत्यहं न भवेयातामुल्लुकन्तु भवेत् सदा ॥ ७

पृषातकप्रेषणयोर्नवस्य हविषस्तथा ।

शिष्टस्य प्राशने मन्त्रस्तत्र सर्वेऽधिकारिणः ॥ ८

ब्राह्मणानामसान्निध्ये स्वयमेव पृषातकम् ।

अवेक्षेद्विषः शेषं नवयज्ञेऽपि भक्षयेत् ॥ ९

सकला वदरीशाखा कलवत्यभिधीयते ।
 धनाविसिकताशङ्काः स्मृता जातुशिलास्तु ताः ॥ १०
 नष्टो विनष्टो मणिकः शिलानाशे तथैव च ।
 तदेवाहृत्य संस्कार्यो नापेक्षेदाग्रहायणीम् ॥ ११
 अवणाकर्म लुप्तश्चेत् कथञ्चित् सूतकादिना ।
 आग्रहायणिकं कुर्यादलिवर्जमशेषतः ॥ १२
 ऊर्ध्वं स्वस्तरशायी स्यान्मासमर्द्धमथापि वा ।
 सप्तरात्रं त्रिरात्रं वा एकां वा सद्य एव वा ॥ १३
 नोर्ध्वं मन्त्रप्रयोगः स्यान्नाग्न्यागारं नियम्यते ।
 नाहतास्तरणश्चैव न पार्श्वश्चापि दक्षिणम् ॥ १४
 दृढशेदाग्रहायण्यामावृत्तावपि कर्मणः ।
 कुम्भौ मन्त्रवदासिञ्चेत् प्रतिकुम्भमृचं पठेत् ॥ १५
 अल्पानां यो विघातः स्यात् स बाधो बहुभिः स्मृतः ।
 प्राणसम्मित इत्यादिवासिष्ठं बाधितं यथा ॥ १६
 विरोधो यत्र वाक्यानां प्रमाणं तत्र भूयसाम् ।
 तुल्यप्रमाणकत्वे तु न्याय एवं प्रकौर्त्तितः ॥ १७
 त्रैयम्बकं करतलमपूपा मण्डकाः स्मृताः ।
 पालाशा गोलकाश्चैव लोहचूर्णञ्च चौवरम् ॥ १८
 सृष्टन्ननामिकाग्रेण क्वचिदालोकयन्नपि ।
 अनुमन्त्रणीयं सर्व्वञ्च सदैवमनुमन्त्रयेत् ॥ १९
 इत्यष्टाविंशः खण्डः ॥ २८ ॥

एकोनविंशः खण्डः ।

क्षालनं दर्भकूर्चैर्न सर्व्वत्र स्त्रीतसां पशोः ।
तूष्णीमिच्छाक्रमेण स्यादसार्थं पार्श्वदाहृणौ ॥ १
सप्त तावन्मूर्धन्यानि तथा स्तनचतुष्टयम् ।
नाभिः श्रोणिरपानञ्च गोस्त्रातांसि चतुर्दश ॥ २
क्षुरो मांसावदानार्थः कृत्स्ना शिष्टकृदावृता ।
वसामादाय जुहुयात् तत्र मन्त्रं समापयेत् ॥ ३
हृज्जिह्वा क्रोडमस्थोनि यकृद्दक्षौ गुदं स्तनाः ।
श्रोणिस्कन्धसटापार्श्वं पञ्चङ्गानि प्रचक्षते ॥ ४
एकादशानामङ्गानामवदानानि सङ्ग्रह्या ।
पार्श्वस्य वृक्कसंश्लोष द्वित्वादाहृष्टतुर्दश ॥ ५
चरितार्था श्रुतिः कार्या यस्मादप्यनुकल्पशः ।
अतोऽष्टैर्न होमः स्याच्छागपक्षे चरावपि ॥ ६
अवदानानि यावन्ति क्रियेरन् प्राप्तये पशोः ।
तावन्तः पायसान् पिण्डान् पञ्चभावेऽपि कारयेत् ॥ ७
उदनव्यञ्जनार्थन्तु पञ्चभावेऽपि पायसम् ।
सद्वत् अपयेत् तद्वदन्वाष्टकेऽपि कर्मणि ॥ ८
प्राधान्यं पिण्डदानस्य केचिदाहुर्मनोषिणः ।
गयादौ पिण्डमात्रस्य दीयमानत्वदर्शनात् ॥ ९
भीजनस्य प्रधानत्वं वदन्त्यन्ये महर्षयः ।
ब्राह्मणस्य परौक्षायां महायज्ञप्रदर्शनात् ॥ १०
ग्रामश्राद्धविधानस्य विना पिण्डैः क्रियाविधिः ।
तदालभ्याप्यनध्यायविधानश्रवणादपि ॥ ११

विद्वन्मतमुपादाय ममाप्येतद्दृदि स्थितम् ।
 प्रधानमुभयोर्यस्मात् तस्मादेषः समुच्चयः ॥ १२
 प्राचीनावौतिना कार्यं पित्रेषु प्रोक्षणं पथोः ।
 दक्षिणोद्वासनान्तश्च चरोर्निर्व्वपणाटिकम् ॥ १३
 सन्नयश्चावदानानां प्रधानार्थो न हीतरः ।
 प्रधानं हवनञ्चैव शेषं प्रकृतिवद्भवेत् ॥ १४
 द्वीपमुन्नतमाख्यातं शादा चैवेष्टका स्मृता ।
 कीर्लिनं सजलं प्रोक्तं दूरखातोदको मरुः ॥ १५
 द्वारगवाक्षस्तम्भैः कर्दमभित्यन्तकोणवेधैश्च ।
 निष्टं वास्तुद्वारं विद्वमनाक्रान्तमार्य्यैश्च ॥ १६
 वशङ्गमाविति ब्रौह्मीञ्छङ्खश्चेति यवांस्तथा ।
 असावित्यत्र नामोक्ताजुहुयात् क्षिप्रहोमवत् ॥ १७
 साक्षतं सुमनोमुक्तमुदकं दधिसंयुतम् ।
 अर्घ्यं दधिमधुभ्याञ्च मधुपर्को विधीयते ॥ १८
 कांस्येनैवार्हणोयस्य निनयेदर्घ्यं मञ्जली ।
 कांस्यापिधानं कांस्यस्थं मधुपर्कं समर्पये ॥ १९
 इत्येकोनत्रिंशः खण्डः ॥ २९
 इति कात्यायनविरचिते कर्मप्रदीपे तृतीयः प्रपाठकः ॥

SGDF

बृहस्पतिसंहिता ।

इष्टा क्रतुशतं राजा समाप्तवरदक्षिणम् ।
मघवान् वाग्विदां श्रेष्ठं पर्यष्टच्छद् बृहस्पतिम् ॥ १
भगवन् केन दानेन सर्वतः सुखमेधते ।
यदत्तं यन्महार्घञ्च तन्मे ब्रूहि महातपः ॥ २
एवमिन्द्रेण पृष्टोऽसौ देवदेवपुरोहितः ।
वाचस्पतिर्महाप्राज्ञो बृहस्पतिरुवाच ह ॥ ३
सुवर्णदानं गोदानं भूमिदानञ्च वासव ।
एतत् प्रयच्छमानस्तु सर्वं पापैः प्रमुच्यते ॥ ४
सुवर्णं रजतं वस्त्रं मणिरत्नञ्च वासव ।
सर्वं मेव भवेदत्तं वसुधां यः प्रयच्छति ॥ ५
फालाकृष्टां महीं दत्त्वा सवीजां शस्यशालिनीम् ।
यावत् सूर्यकरा लोकास्तावत् स्वर्गे महौयते ॥ ६
यत्किञ्चित् कुरुते पापं पुरुषो वृत्तिकर्षितः ।
अपि गोचर्ममात्रेण भूमिदानेन शुध्यति ॥ ७
दशहस्तेन दण्डेन त्रिंशद्दण्डानि वर्त्तनम् ।
दश तान्येव विस्तारो गोचर्मैतन्महाफलम् ॥ ८
सहस्रं गोसहस्रञ्च यत्र तिष्ठत्यतन्द्रितम् ।
बालवत्सप्रसूतानां तद्गोचर्म इति स्मृतम् ॥ ९
विप्राय दद्याच्च गुणान्विताय तपोनियुक्ताय जितेन्द्रियाय ।
यावन्महौ तिष्ठति सागरान्ता तावत् फलं तस्य भवेदनन्तम् ॥

यथा बीजानि रोहन्ति प्रकीर्णानि महीतले ।
 एवं पुण्याः प्ररोहन्ति भूमिदानसमार्जिताः ॥ ११
 यथाप्सु पतितः सद्यस्तैलविन्दुः प्रसर्पति ।
 एवं भूमिदत्तं दानं शस्ये शस्ये प्ररोहति ॥ १२
 अन्नदाः सुखिनो नित्यं वसुदस्यैव रूपवान् ।
 स नरः सर्वदा भुपो यो ददाति वसुन्धराम् ॥ १३
 यथा गौर्भरते वल्गुं चीरमुत्सृज्य चीरिणी ।
 एवं दत्ता सहस्राक्षं भूमिर्भरति भूमिदम् ॥ १४
 शङ्खं भद्रासनं कृत्वा चरन्त्यावरवारणाः ।
 भूमिदानस्य पुण्यानि फलं स्वर्गः पुरन्दर ॥ १५
 आदित्यो वरुणो विष्णुर्ब्रह्मा सोमो हुताशनः ।
 शूलपाणिश्च भगवानभिनन्दति भूमिदम् ॥ १६
 आस्फोटयन्ति पितरः प्रहर्षन्ति पितामहाः ।
 भूमिदाता कुले जातः स नस्त्राता भविष्यति ॥ १७
 त्रीण्याहुरतिदानानि गावः पृथ्वी सरस्वती ।
 तारयन्ति हि दातारं सर्वात् पापादसंशयम् ॥ १८
 ग्राहता वसुदा यान्ति नग्ना यान्ति त्ववसुदाः ।
 दत्ता यान्त्यन्नदातारः क्षुधिता यान्त्यन्नदाः ॥ १९
 काङ्क्षन्ति पितरः सर्वे नरकाद्भयभीरवः ।
 गयां यो यास्यति पुत्रः स नस्त्राता भविष्यति ॥ २०
 एष्टव्या वहवः पुत्राः यद्येकोऽपि गयां व्रजेत् ।
 यजेत वाश्वमेधेन नौलं वा वृषमुत्सृजेत् ॥ २१
 लोहितो यस्तु वर्णेन पुच्छाग्रे यस्तु पाण्डुरः ।
 श्वेतः स्वरविषाणाम्भ्यां स नौलो वृष उच्यते ॥ २२

नीलः पाण्डुरलाङ्गूलस्तण्डुलवर्णस्तु यः ।
 षष्टिर्वर्षसहस्राणि पितरस्तेन तर्पिताः ॥ २३
 यच्च शृङ्गगतं पङ्कं कुलात्तिष्ठति चोद्धृतम् ।
 पितरस्तस्य गच्छन्ति सोमलोकं शुभाव्युतिम् ॥ २४
 पृथ्वी यदोर्द्विलीपस्य नृगस्य नहुषस्य च ।
 अन्येषाञ्च नरेन्द्राणां पुनरन्या भविष्यति ॥ २५
 बहुभिर्व्वसुधा दत्ता राजभिः भगवद्भिः ।
 यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥ २६
 यस्तु ब्रह्मघ्नः स्त्रीघ्नो वा यस्तु वै पितृघातकः ।
 गवां शतसहस्राणां हन्ता भवति दुष्कृती ॥ २७
 स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेच्च वसुध्वराम् ।
 स्वविष्ठायां क्रिमिर्भूत्वा पितृभिः सह पच्यते ॥ २८
 आक्षेप्ता वानुमन्ता च तमेव नरकं व्रजेत् ॥ २९
 भूमिदो भूमिहर्ता च नापरं पुण्यपापयोः ।
 ऊर्ध्वाधो वावतिष्ठेत् यावदाभूतसंज्ञवम् ॥ ३०
 अग्नेरपत्यं प्रथमं हिरण्यं भूर्वैष्णवी सूर्य्यसूताश्च गावः ।
 लोकास्त्रयस्तेन भवन्ति दत्ता यः काञ्चन

गाञ्च महीञ्च दद्यात् ॥ ३१

षडंशौतिसहस्राणां योजनानां वसुध्वराम् ।
 स्वतो दत्ता तु सर्वत्र सर्वकामप्रदायिनी ॥ ३२
 भूमिं यः प्रतिगृह्णाति भूमिं यस्तु प्रयच्छति ।
 उभौ तौ पुण्यकर्माणौ नियतं स्वर्गगीमिनौ ॥ ३३
 सर्वेषामेव दानानामेकजन्मानुगं फलम् ।
 हाटकक्षितिगौरीणां सप्तजन्मानुगं फलम् ॥ ३४

यो न हिंसादहं ह्यात्मा भूतग्रामं चतुर्विधम् ।
 तस्य देहादियुक्तस्य भयं नास्ति कदाचन ॥ ३५
 अन्यायेन हृता भूमिर्यैर्नरैरपहारिता ।
 हरतोऽहारयन्तश्च हन्युस्ते सप्तमं कुलम् ॥ ३६
 हरते हरयेदयस्तु मन्दबुद्धिस्तमोवृतः ।
 स,वध्यो वारुणैः पाशैस्तिर्य्यग्योनिषु जायते ॥ ३७
 अश्रुभिः पतितैस्तेषां दानानामपकौत्तनम् ।
 ब्राह्मणस्य हृतेऽचेत्रे हृतं त्रिपुरुषं कुलम् ॥ ३८
 वापोकूपसहस्रेण अश्वमेधशतेन च ।
 गवां काटिप्रदानेन भूमिहर्ता न शुध्यति ॥ ३९
 गामिकां स्वर्णमेकं वा भूमेरप्यर्द्धमङ्गलम् ।
 रुन्धन्नरकमायाति यावदाभूतसंज्ञवम् ॥ ४०
 अर्द्धाङ्गलस्य सीमाया हरणेन प्रणश्यति ।
 गोवीथीं ग्रामरथ्याञ्च श्मशानं गोकुलं तथा ॥ ४१
 सम्पीड्य नरकं याति यावदाभूतसंज्ञवम् ।
 कषरे निर्जले स्थाने प्रास्तं शस्यं विसर्जयेत् ॥ ४२
 जलाधारस्यः कर्त्तव्यो व्यासस्य वचनं यथा ।
 पञ्च कन्यानृते हन्ति दश हन्ति गवानृते ॥ ४३
 शतमश्वानृते हन्ति सहस्रं पुरुषानृते ।
 हन्ति जातानजातांश्च हिरण्यार्थेऽनृतं वदेत् ॥ ४४
 सर्वं भूम्यनृते हन्ति मास्र भूम्यनृतं वदीः ।
 ब्रह्मस्ते माः रतिं कुर्याः प्राणैः कण्ठगतैरपि ॥ ४५
 अनौषधमभेषजः विषमं तद्वलाहलम् ।
 न विषं विषमित्याहुर्ब्रह्मस्त्वं विषमुच्यते ॥ ४६

विषमेकाकिनं हन्ति ब्रह्मस्वः पुत्रपौत्रकम् ।
 लौहखण्डाश्मचूर्णाच्च विषञ्च जरयेन्नरः ॥ ४७
 ब्रह्मस्वं त्रिषु लेकेषु कः पुमान् जराययति ।
 मन्युप्रहरणा विप्रा राजानः शस्त्रपाणयः ॥ ४८
 शस्त्रमेकाकिनं हन्ति विप्रमन्युः कुलक्षयम् ।
 मन्युप्रहरणा विप्राश्चक्रप्रहरणो हरिः ॥ ४९
 चक्रात् तौव्रतरो मन्युस्तस्माद्विप्रं न कोपयेत् ।
 अग्निदग्धाः प्ररोहन्ति सूर्यदग्धास्तथैव च ॥ ५०
 मन्युदग्धस्य विप्राणामङ्कुरो न प्ररोहति ।
 अग्निर्दहति तेजसा सूर्यो दहति रश्मिभिः ॥ ५१
 राजा दहति दण्डेन विप्रो दहति मन्युना ।
 ब्रह्मस्वेन तु यत् सौम्यं देवस्वेन तु या रतिः ॥ ५२
 तद्धनं कुलनाशाय भवत्यात्मविनाशकम् ।
 ब्रह्मस्वं ब्रह्महत्या च दरिद्रस्य च यद्धनम् ॥ ५३
 गुरुमित्रहिरण्ये च स्वर्गस्थमपि पीडयेत् ।
 ब्रह्मस्वेन तु यच्छिद्रं तच्छिद्रं न प्ररोहति ॥ ५४
 प्रच्छादयति तच्छिद्रमन्यत्र तु विसर्पति ।
 ब्रह्मस्वेन तु पुष्टानि साधनानि बलानि च ॥ ५५
 संग्रामे तानि लीयन्ते सिकतासु यथोदकम् ।
 श्रौत्रियाय कुलीनाय दरिद्राय च वासव ॥ ५६
 सन्तुष्टाय विनीताय सर्वभूतहिताय च ।
 वेदाभ्यासस्तपो ज्ञानमिन्द्रियाणाञ्च संयमः ॥ ५७
 ईदृशाय सुरश्रेष्ठ यदत्तं हि तदक्षयम् ।
 आमपात्रे यथा न्यस्तं चीरं दधि घृतं मधु ॥ ५८

विनश्येत् पात्रदौर्बल्यात् तच्च पात्रं विनश्यति ।
 एवं गाञ्च हिरण्यञ्च वस्त्रमन्नं महीं तिलान् ॥ ५९
 अविहान् प्रतिगृह्णाति भस्मौ भवति काष्ठवत् ।
 यस्य चैव गृहे मूर्खो दूरे चापि बहुश्रुतः ॥ ६०
 बहुश्रुताय दातव्यं नास्ति मूर्खे व्यातिक्रमः ।
 कुलं तारयते धीरः सप्त सप्त च वासव ॥ ६१
 यस्तटाकं नवं कुर्यात् पुराणं वापि खानयेत् ।
 स सर्वं कुलमुद्धृत्य स्वर्गं लोके महोयते ॥ ६२
 वापीकूपतडागानि उद्यानोपवनानि च ।
 पुनः संस्वारकर्त्ता च लभते मौलिकं फलम् ॥ ६३
 निदाघकाले पानोद्यं यस्य तिष्ठति वासव ।
 स दुर्गं विषमं कृत्स्नं न कदाचिदवाप्नुयात् ॥ ६४
 एकाहन्तु स्थितं तायं पृथिव्यां राजसत्तम ।
 कुलानि तारयेत् तस्य सप्त सप्त पराण्यपि ॥ ६५
 दीपालोकप्रदानेन वपुष्मान् स भवेन्नरः ।
 प्रोक्षणीयप्रदानेन स्मृतिं मेधाञ्च विन्दति ॥ ६६
 कृत्वापि पापकर्माणि यो दद्यादन्नमर्थिने ।
 ब्राह्मणाय विशेषेण न स पापेन लिप्यते ॥ ६७
 भूमिर्गावस्तथा दाराः प्रसह्य द्वियते यदा ।
 न चावेदयते यस्तु तमाहुर्ब्रह्मघातकम् ॥ ६८
 निवेदितस्तु राजा वै ब्राह्मणैर्मन्युपीडितैः ।
 तं न तारयते यस्तु तमाहुर्ब्रह्मघातकम् ॥ ६९
 उपस्थिते विवाहे च यज्ञे दाने च वासव ।
 मोहाच्चलति विघ्नं यः स मृतो जायते क्षमिः ॥ ७०

खनं फलति दानेन जीवितं जीवरक्षणात् ॥
 कृपमैश्वर्यमाराग्यमहिंसाफलमश्नुते ॥ ७१
 फलमूलाशणात् पूज्य स्वर्गं स्वस्तेन लभ्यते ।
 प्रायोपवेशनाद्राज्यं सर्व्वत्र सुखमश्नुते ॥ ७२
 गवाद्यशक्रदौक्षायाः स्वर्गगामौ दृणाशनः ॥
 स्त्रियस्त्रिष्रवणस्त्रायो वायुं पीत्वा क्रतुं लभेत् ॥ ७३
 नित्यस्त्रासौ भजेदकं सन्ध्ये द्वे च जपन् द्विजः ।
 न तत् साधयते राज्यं नाकपृष्ठमनाशके ॥ ७४
 अग्निप्रवेशे नियतं ब्रह्मलोके महौयते ।
 रत्नानां प्रतिसंहारे पशून् पुत्रांश्च विन्दति ॥ ७५
 नाके चिरं स वसते उपवासो च ये भवेत् ।
 सततश्चैकशायो यः स लभेदोप्सतां गतिम् ॥ ७६
 वीरासनं वीरशय्यां वीरस्थानमुपाश्रितः ।
 पक्षयास्तस्य स्त्राकाः स्युः सर्व्वामगमास्तथा ॥ ७७
 उपवासश्च दौक्षाश्च अभिषेकश्च वासव ।
 कृत्वा द्वादश वर्षाणि वीरस्थानाद्वि शिष्यते ॥ ७८
 अधीत्य सर्व्ववेदान् वै सद्यो दुःखात्प्रमुच्यते ।
 पावनं चरते धर्म्यं स्वर्गं लोके महौयते ॥ ७९
 बृहस्पतिमतं पुण्यं ये पठन्ति द्विजातयः ।
 चत्वारि तेषां वर्द्धन्ते आयुर्विद्या यशो बलम् ॥ ८०

इति बृहस्पतिसंहिता ।

SGDF

For Congressional Days

दक्षसंहिता ।

प्रथमोऽध्यायः ।

सर्वधर्मार्थतत्त्वज्ञः सर्ववेदविदां वरः ।
पारगः सर्वविद्यानां दक्षो नाम प्रजापतिः ॥ १
उत्पत्तिः प्रलयश्चैव स्थितिः संहार एव च ।
आत्मा चात्मनि तिष्ठेत आत्मा ब्रह्मण्यवस्थितः ॥ २
ब्रह्मचारी गृहस्थश्च वानप्रस्थो यतिस्तथा ।
एतेषान्तु हितार्थाय दक्षः शास्त्रमकल्पयत् ॥ ३
जातमात्रः शिशुस्तावदुयावदष्टौ समा वयः ।
स हि गर्भसमो ज्ञेयो व्यक्तिमात्रप्रदर्शितः ॥ ४
भक्ष्याभक्ष्ये तथा पेये वाच्यावाच्ये तथानृते ।
तस्मिन् काले न दोषोऽस्ति स यावन्नोपनीयते ॥ ५
उपनीतस्य दोषोऽस्ति क्रियमाणैर्विगर्हितैः ।
अप्राप्तव्यवहारोऽसौ यावत् षोडशवार्षिकः ॥ ६
स्वीकरोति यदा वेदं चरेद्देवव्रतानि च ।
ब्रह्मचारी भवेत् तावदूर्ध्वं स्नातो भवेद्गृही ॥ ७
द्विविधो ब्रह्मचारौ तु स्मृतः शास्त्रे मनौषिभिः ।
उपकुर्वाणकस्त्वाद्यो द्वितीयो नैष्ठिकः स्मृतः ॥ ८
यो गृहाश्रममास्थाय ब्रह्मचारी भवेत् पुनः ।
न यतिर्न वनस्थश्च सर्वाश्रमविवर्जितः ॥ ९
अनाश्रमी न तिष्ठेत्तु दिनमेकमपि द्विजः ।
आश्रमेण विना तिष्ठन् प्रायश्चित्तीयते हि सः ॥ १०

जपे होमे तथा दाने स्वाध्याये चरतेस्तु यः ।
 नासौ तत्फलमाप्नोति कुर्वाणोऽप्याश्रमाङ्गतः ॥
 त्रयाणामानुलोम्यं हि प्रातिलोम्यं न विद्यते ॥ ११
 प्रातिलोम्येन यो याति न तस्मात् पापकृत्तमः ।
 मेखलाजिनदण्डेन ब्रह्मचारौ तु लक्ष्यते ॥ १२
 गृहस्थो देवयज्ञाद्यैर्नखलोन्ना वनाश्रितः ।
 त्रिदण्डेन यतिश्चैव लक्षणानि पृथक् पृथक् ॥ १३
 यस्येतल्लक्षणं नास्ति प्रायश्चित्तो न चाश्रमी ।
 उक्तकर्मक्रमेणोक्तो न कालो मुनिभिः स्मृतः ॥ १४
 द्विजानान्तु द्वितार्थाय दत्तस्तु स्वयमब्रवीत् ॥ १५
 इति दाक्षे धर्मशास्त्रे प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥

प्रातरुत्थाय कर्तव्यं यद्विजेन दिने दिने ।
 तत् सर्वं सम्प्रवक्ष्यामि द्विजानामुपकारकम् ॥ १
 उदयास्तमयं यावन्न विप्रः क्षणिको भवेत् ।
 नित्यनैमित्तिकैर्मुक्तः कांस्यैश्चान्यैरगर्हितः ॥ २
 यः स्वकर्म परित्यज्य यदन्यत् कुरुते द्विजः ।
 अज्ञानादयदि वा माहात् स तौ न पतितो भवेत् ॥ ३
 दिवसस्याद्यभागे तु कृत्यं तस्योपदिश्यते ।
 द्वितीये च तृतीये च चतुर्थे पञ्चमे तथा ॥ ४
 षष्ठे च सप्तमे चैव अष्टमे च पृथक् पृथक् ।
 विभागेष्वेषु यत् कर्म तत् प्रवक्ष्याम्यशेषतः ॥ ५

उषःकाले तु सम्प्राप्ते शौचं कृत्वा यथार्थवत् ।
 ततः स्नानं प्रकुर्वीत दन्तधावनपूर्वकम् ॥ ६
 अत्यन्तमलिनः कायो नर्वाच्छद्रसमन्वितः ।
 स्रवत्येष दिवारात्रौ प्रातःस्नानं विशोधनम् ॥ ७
 क्लिद्यन्ति हि प्रसुप्तस्य इन्द्रियाणि स्त्रवान्तं च ।
 अङ्गानि समतां यान्ति उत्तमान्यधमैः सह ॥ ८
 नानास्नेदसमाकीर्णः शयनादुत्थितः पुमान् ।
 अस्नात्वा नाचरेत् कर्म जपहोमादि किञ्चन ॥ ९
 प्रातरुत्थाय यो विप्रः प्रातःस्नायी भवेत् सदा ।
 समस्तजन्मजं पापं त्रिभिर्बर्षैर्ब्रूव्यपोहति ॥ १०
 उषस्युषसि यत् स्नानं सन्ध्यायामुदिते रवौ ।
 प्राजापत्येन तत्तत्त्वं महापातकनाशनम् ॥ ११
 प्रातःस्नानं प्रशंसन्ति दृष्टादृष्टकरं हि तत् ।
 सर्वमर्हति पूतात्मा प्रातःस्नायी जपादिकम् ॥ १२
 स्नानादनन्तरं तावदुपस्यर्शनमुच्यते ।
 अनेन तु विधानेन आचान्तः शुचितामियात् ॥ १३
 प्रक्षाल्य पादौ हस्तौ च त्रिः पिवेदम्बु वोचितम् ।
 संवृत्याङ्गुष्ठमूलेन द्विः प्रमृज्यात्ततो मुखम् ॥ १४
 मंहत्य तिसृभिः पूर्वमास्यमेवमुपस्येत् ।
 ततः पादौ समभ्यक्ष्य अङ्गानि समुपस्येत् ॥ १५
 अङ्गुष्ठेन प्रटेशिन्या घ्राणं पश्चादनन्तरम् ।
 अङ्गुष्ठानामिकाभ्याश्च चक्षुःश्रोत्रे पुनःपुनः ॥ १६
 कनिष्ठाङ्गुष्ठया नाभिं हृदयश्च तलेन वै ।
 सर्वाभिस्तु शिरः पश्चाद्वाह्यं चाग्रेण संस्पृशेत् ॥ १७

सन्ध्यायाञ्च प्रभाते च मध्याह्ने च ततः पुनः ।
 सन्ध्यां नोपासते यस्तु ब्राह्मणो हि विशेषतः ।
 स जीवन्नेव शूद्रः स्यान्नृतः श्वा चैव जायते ॥ १८
 सन्ध्याह्वीनोऽशुचिर्नित्यमनर्हः सर्वकर्मसु ।
 यदन्यत् कुरुते कर्म न तस्य फलमश्नुते ॥ १९
 सन्ध्याकर्मवसाने तु स्वयं होमो विधीयते ।
 स्वयं होमे फलं यत्तु तदन्येन न जायते ॥ २०
 ऋत्विक्पुत्रो गुरुर्भ्राता भागिनयोऽथ विट्पतिः ।
 एभिरेव हुतं यत् तदधुतं स्वयमेव हि ॥ २१
 देवकार्यं ततः कृत्वा गुरुमङ्गलवोक्षणम् ।
 देवकार्याणि पूर्वाह्ने मनुष्याणाञ्च मध्यमे ॥ २२
 पितॄणामपराह्ने च कार्याण्येतानि यत्नतः ॥ २३
 पौर्वाह्निकन्तु यत् कर्म यदि तत् सायमाचरेत् ।
 न तस्य फलमाप्नोति वन्ध्यास्त्रीमैथुनं यथा ॥ २४
 दिवसस्याद्यभागे तु सर्वमेतद्विधीयते ।
 द्वितीये च तथा भागे वेदाभ्यासो विधीयते ॥ २५
 वेदाभ्यासो हि विप्राणां परमं तप उच्यते ।
 ब्रह्मयज्ञः स विज्ञेयः षडङ्गसहितस्तु सः ॥ २६
 वेदस्मौकरणं पूर्वं विचारोऽभ्यसनं जपः ।
 ततो दानञ्च शिष्येभ्यो वेदाभ्यासो हि पञ्चधा ॥ २७
 समित् पुष्पकुशादीनां स कालः समुदाहृतः ।
 तृतीये चैव भागे तु प्योष्यवर्गायसाधनम् ॥ २८
 पिता माता गुरुर्भार्या प्रजा दीनाः समाश्रिताः ।
 अभ्यागतोऽतिथिश्चान्यः प्योष्यवर्ग उदाहृतः ॥ २९ ॥

ज्ञातिर्वन्धुजनः क्षीणस्तथानाथः समाश्रितः ।
 अन्येऽप्यधनयुक्ताश्च पोष्यवर्ग उदाहृतः ॥ ३०
 भरणं पोष्यवर्गस्य प्रशस्तं स्वर्गसाधनम् ।
 नरकं पोडने चास्य तस्मादयत्ने न तं भरेत् ॥ ३१
 सार्वभौतिकमन्नाद्यं कर्त्तवन्तु विशेषतः ।
 ज्ञानविद्भ्यः प्रदातव्यमन्यथा नरकं व्रजेत् ॥ ३२
 स जीवति य एवैको बहुभिश्चोपजीव्यते ।
 जीवन्तो मृतकाश्चान्ये य आत्मभरयो नराः ॥ ३३
 वद्वर्थे जीव्यते कश्चित् कुटुम्बार्थे तथा पराः ।
 आत्मार्थेऽन्यो न शक्नोति स्त्रोदरेणापि दुःखितः ॥ ३४
 दीनानाथविशिष्टेभ्यो दातव्यं भूतिमिच्छता ।
 अदत्तदाना जायन्ते परभाग्योपजीविनः ॥ ३५
 यद्ददाति विशिष्टेभ्यो यज्जुहोति दिने दिने ।
 तत्तु वित्तमहं मन्ये शेषं कस्यापि रक्षति ।
 चतुर्थे च तथा भागे स्नानार्थं मृदमाहरेत् ॥ ३६
 तिलपुष्पकुशादीनि स्नानश्चाकृत्त्रिमे जले ।
 नित्यं नैमित्तिकं काम्यं त्रिविधं स्नानमुच्यते ॥ ३७
 तेषां मध्ये तु यन्नित्यं तत् पुनर्भिद्यते त्रिधा ।
 मलापहरणं पश्चान्मन्त्र वत्तु जले स्मृतम् ॥ ३८
 सम्यग्स्नानमुभाभ्याश्च स्नानभेदाः प्रकीर्त्तिताः ।
 मार्जनं जलमध्ये तु प्राणायामो यतस्ततः ॥ ३९
 उपस्थानं ततः पश्चात् सावित्र्या जप उच्यते ।
 सविता देवता यस्या मुखमग्निस्त्रिधा स्थितः ॥ ४०

विश्वामित्र ऋषिश्छन्दो गायत्री सा विशिष्यते ।

पञ्चमे च तथा भागे संविभागो यथाहृतः ॥ ४१

पितृदेवमनुष्याण्यं कौटानाञ्चोपदिश्यते ।

देवैश्चैव मनुष्यैश्च तिर्यग्भिश्चोपजीव्यते ॥ ४२

गृहस्थः प्रत्यहं यस्मात्तस्माज्येष्ठायमी गृह्यौ ।

त्रयाणामाश्रमाणान्तु गृहस्था योनिरुच्यते ॥ ४३

तेनैव सोदमानेन सीदन्तोहेतरे त्रयः ।

मूलप्रणो भवेत् स्कन्धः स्कन्धाच्छाखाः सप्तलवाः ॥ ४४

मूलेनैव विनष्टेन सर्वमेतद्दिनश्रयति ।

तस्मात् सर्वं प्रयत्नेन रक्षितव्यो गृहाश्रमी ॥ ४५

राज्ञा चान्यैस्त्रिभिः पूज्या माननीयश्च सर्वदा ।

गृहस्थोऽपि क्रियायुक्तो न गृहेण गृहाश्रमी ॥ ४६

न चैव पुत्रदारेण स्वकर्मपरिवर्जितः ।

अस्नात्वा चाप्यहुत्वा चाजह्वात्वा च मानवः ॥ ४७

देवादीनामृणौ भूत्वा नरकं प्रतिपद्यते ।

एक एव हि भुङ्क्तेऽन्नमपरोऽन्नेन भुज्यते ॥ ४८

न भुज्यते स एवैको या भुङ्क्तेऽन्नं स साक्षिणा ।

विभागशौलो यो नित्यं क्षमायुक्तो दयापरः ॥ ४९

देवतातिथिभक्तश्च गृहस्थः स तु धार्मिकः ।

दया लज्जा क्षमा श्रद्धा प्रज्ञा योगः कृतज्ञता ॥ ५०

एते यस्य गुणाः सान्ति स गृह्यौ मुख्य उच्यते ।

संविभागं ततः कृत्वा गृहस्थः शेषभुग्भवेत् ॥ ५१

भुक्त्वा तु सुखमास्थाय तदन्नं परिणामयेत् ।

इतिहासपुराणाद्यैः षष्ठश्च सप्तमं नयेत् ॥ ५२

अष्टमे लोकयात्रा तु बहिः सन्ध्या ततः पुनः ।
 होमो भोजनकश्चैव यश्चान्यदगृहकृत्यकम् ॥ ५३
 कृत्वा चैवं ततः पश्चात् स्वाध्यायं किञ्चिदाहरेत् ।
 प्रदोषपश्चिमौ यामौ वेदाभ्यासेन तौ नयेत् ॥ ५४
 यामद्वयं शयानो हि ब्रह्मभूयाय कल्पते ।
 नैमित्तिकानि काम्यानि निपतन्ति यथा यथा ॥ ५५
 तथा तथैव कार्याणि न कालस्तु विधीयन्ते ।
 अस्मिन्नेव प्रयुज्जानो ह्यस्मिन्नेव तु लीयते ॥ ५६
 तस्मात् सर्वप्रयत्नेन कर्त्तव्यं सुखमिच्छता ।
 सर्वत्र मध्यमौ यामौ हुतशेषं हविष्य यत् ॥ ५७
 भुज्जानस्य शयानस्य ब्राह्मणो नावसीदति ॥ ५८
 इति दाक्षे धर्मशास्त्रे द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

तृतीयोऽध्यायः ।

सुधा नव गृहस्थस्य शब्दयामि नवैव तु ।
 तथैव नव कर्माणि विकर्माणि तथा नव ॥ १
 प्रच्छन्नानि नवान्यानि प्रकाश्यानि तथा नव ।
 सफलानि नवान्यानि निष्फलानि नवैव तु ॥ २
 अटेयानि नवान्यानि वस्तुजातानि सर्वदा ।
 नवका नव निर्हिंष्टा गृहस्थोन्नतिकारकाः ॥ ३
 सुधावस्तूनि वक्ष्यामि विशिष्टे गृहमागते ।
 मनश्चक्षुर्मुखं वाक्यं सौम्यं दद्याच्चतुष्टयम् ॥ ४

अभ्युत्थानमिहागच्छ पृच्छालापप्रियान्वितः ।
 उपासनमनुव्रज्या कार्याण्येतानि यत्नतः ॥ ५
 ईषदानानि चान्यानि भूमिरापस्तृणानि च ।
 घादशौचं तथाभ्यङ्गमाश्रयः शयनं तथा ॥ ६
 किञ्चिच्चात्रं यथाशक्ति नास्यानश्नन् गृहे वसेत् ।
 मृज्जलस्नानेन देयमेतान्यपि सदा गृहे ॥ ७
 सन्ध्या स्नानं जपो होमः स्वाध्यायो देवतार्चनम् ।
 वैश्वदेवं तथातिथ्यसुद्धतश्चापि शक्तितः ॥ ८
 पितृदेवमनुष्याणां दीनानाथतपस्विनाम् ।
 मातापितृगुरुणाञ्च संविभागो यथार्हतः ॥ ९
 एतानि नव कर्माणि विकर्माणि तथा पुनः ।
 अनृतं पारदार्यञ्च तथाभक्ष्यः भक्षणम् ॥ १०
 अगम्यागमनापेयधानं स्तोत्रञ्च द्विसनम् ।
 अश्रौतकर्माचरणं मिश्रधर्मवहिष्कृतम् ॥ ११
 नवैतानि विकर्माणि तानि सर्वाणि वर्जयेत् ।
 आयुर्वित्तं गृहच्छिद्रं मन्त्रमैथुनभेषजम् ॥ १२
 तपो दानावमानौ च नव गोप्यानि यत्नतः ।
 आरोग्यमृणशुद्धिश्च दानाध्ययनविक्रयाः ॥ १३
 कन्यादानं वृषोत्सर्गो रहःपापमकुत्सनम् ।
 प्रकाश्यानि नवैतानि गृहस्थाश्रमिणस्तथा ॥ १४
 मातापितृगुरौ मित्रे विनीतौ चोपकारिणि ।
 दीनानाथविशिष्टेभ्यो दत्तन्तु सफलं भवेत् ॥ १५
 धूर्तं बन्दिनि मन्दे च कुवेद्ये कितवे शठे ।
 चाटुचारणचौरिभ्यो दत्तं भवति निष्फलम् ॥ १६

सामान्यं याजितं न्यास आधिर्हाराश्च तद्धनम् ।
 क्रमायातश्च निक्षेपः सर्वस्वश्चान्वये सति ॥ १७
 आपत्स्वपि न देयानि नव वस्तूनि सर्वदा ।
 यो ददाति स मूढात्मा प्रायश्चित्तीयते नरः ॥ १८
 नवनवकवेत्तारमनुष्ठानपरं नरम् ।
 इह लोके परे च श्रौः स्वर्गस्थश्च न मुञ्चति ॥ १९
 यथैवात्मा परस्तद्द्रव्यः सुखमिच्छता ।
 सुखदुःखानि तुल्यानि यथात्मनि तथा परे ॥ २०
 सुखं वा यदि वा दुःखं यत् किञ्चित् क्रियते परे ।
 ततस्तत् पुनः पश्चात् सर्वमात्मनि जायते ॥ २१
 न क्लेशेन विना द्रव्यं द्रव्यहीने कुतः क्रिया ।
 क्रियाहीने न धर्मः स्याद्धर्महीने कुतः सुखम् ॥ २२
 सुखं वाञ्छन्ति सर्वे हि तच्च धर्मसमुद्भवम् ।
 तस्माद्धर्मः सदा कार्यः सर्ववर्णैः प्रयत्नतः ॥ २३
 न्यायामतेन द्रव्येण कर्तव्यं पारलौकिकम् ।
 दानञ्च विधिना देयं काले पात्रे गुणान्विते ॥ २४
 समद्विगुणसाहस्रमानन्यश्च यथाक्रमम् ।
 दाने फलविशेषः स्याद्भिंसायां तावदेव तु ॥ २५
 सममब्राह्मणे दानं द्विगुणं ब्राह्मणब्रुवे ।
 सहस्रगुणमाचार्ये त्वनन्तं वेदपारमे ॥ २६
 विधिहीने तथा पात्रे यो ददाति प्रतिग्रहम् ।
 न केवलं तद्दिनश्लेच्छेषमप्यस्य नश्यति ॥ २७
 व्यसनप्रतिकाराय कुटुम्बार्थञ्च याचते ।
 एवमन्विष्य दातव्यमन्यथा न फलं भवेत् ॥ २८

मातापितृविहीनन्तु संस्कारोदहनादिभिः ।

यः स्थापयति तस्येह पुण्यसङ्ख्या न विद्यते ॥ २८

न तच्छ्रेयोऽग्निहोत्रेण नाग्निष्टोमेन लभ्यते ।

यच्छ्रेयः प्राप्यते पुंसां विप्रेण स्थापितेन तु ॥ २९

यद्यदिष्टतमं लोके यथापि दयितं गृहे ।

तत्तद्गुणवते देयं तदेवाक्षयमिच्छता ॥ ३०

इति दाचे धर्मशास्त्रे दत्तोर्योऽध्यायः ॥ ३ ॥

चतुर्थोऽध्यायः ।

पत्नीमूलं गृहं पुंसां यदि च्छन्दोऽनुवर्त्तिनी ॥

गृहाश्रमसमं नास्ति यदि भार्या वशानुगा ॥ १

तया धर्मार्थकामानां त्रिवर्गफलमश्नुते ।

प्राकाम्ये वर्त्तमाना तु स्नेहान्न तु निवारिता ॥ २

अवस्था सा भवेत् पश्चादयथा व्याधिरूपेक्षितः ।

अनुकूला न वाग्दुष्टा दत्ता साध्वी प्रियंवदा ॥ ३

आत्मगुप्ता स्वामिभक्ता देवता सा न मानुषी ॥ ४

अनुकूलकलत्रो यस्तस्य स्वर्ग इहैव हि ।

प्रतिकूलकलत्रस्य नरको नात्र संशयः ॥ ५

स्वर्गेऽपि दुर्लभं ह्येतदनुरागः परस्परम् ।

रक्ता एका विरक्ताऽन्यस्तस्मात् कष्टतरं तु किम् ॥ ६

गृहवासः सुखार्थाय पत्नीमूलं गृहे सुखम् ।

सा पत्नी या विनीता स्याच्चित्तज्ञा वशवर्त्तिनी ॥ ७

दुःखा ह्यत्रा सदा खिन्ना वित्तभेदः परस्परम् ।
 प्रतिकूलकलत्रस्य हृदयारस्य विशेषतः ॥ ८
 योषित् सर्वा जलौकेव भुषणाच्छादनाशनैः ॥
 सुभूयाषि कृता नित्यं पुरुषं ह्यपकर्षतिः ॥ ९
 जलौका रक्तमादत्ते केवलं सा तपस्विनी ।
 इतरा तु धनं वित्तं मांसं वीर्यं वलं सुखम् ॥ १०
 सशङ्का बालभावे तु यौवने विमुखी भवेत् ।
 मृत्यवन्मन्यते पश्चाद्दृष्टभावे स्वकं पतिम् ॥ ११
 अनुकूला न वाग्दुष्टा दत्ता साध्वी पतिव्रता ।
 एभिरेव गुणैर्युक्ता श्रीरेव स्त्री न संशयः ॥ १२
 या हृष्टमनसा नित्यं ह्यनमानविचक्षणा ।
 भर्तुः प्रीतिकरो नित्यं सा भार्या ह्यौतरा जरा ॥ १३
 शिष्यो भार्या शिशुर्भ्राता पुत्रो दासः समान्वितः ।
 यस्यैतानि विनीतानि तस्य लोके हि गौरवम् ॥ १४
 प्रथमा धर्मपत्नी च द्वितीया रतिवर्द्धनी ।
 दृष्टमेव फलं तद्वन्नादृष्टमुपजायते ॥ १५
 धर्मपत्नी समाख्याता निर्दोषा यदि सा भवेत् ।
 दाषे सति न दोषः स्यादन्या भार्या गुणान्विता ॥ १६
 अदुष्टांप्रतितां भार्यां यौवने यः परित्यजेत् ।
 स जीवनान्ते स्त्रीत्वञ्च वन्धवत्वञ्च समाप्नुयात् ॥ १७
 दरिद्रं व्याधितञ्चैव भर्तारं यावमन्यते ।
 शुनी गृध्रो च मकरी जायते सा पुनःपुनः ॥ १८
 मृते भर्तरि या नारी समारोहेद्बुताशनम् ।
 सा भवेत्तु शुभाचारा स्वर्गलोके महीयते ॥ १९

व्यालगाहौ यथा व्यालं बलादुद्धरते विलात् ।

तथा सा पतिमुद्धृत्य तेनैव सह मोदते ॥ २०

इति दाक्षे धर्मशास्त्रे चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ।

उक्तं शौचमशौचञ्च कार्यं त्याज्यं मनोषिभिः ॥

विशेषार्थं तयोः किञ्चिद्वक्ष्यामि हितकाम्यया ॥ १

शौचे यत्नः सदा कार्यः शौचमूलो द्विजः स्मृतः ।

शौचाचारविहीनस्य समस्ता निष्फलाः क्रियाः ॥ २

शौचञ्च द्विविधं प्रोक्तं बाह्यमाभ्यन्तरं तथा ॥

मृज्जलाभ्यां स्मृतं बाह्यं भावशुद्धिस्तथान्तरम् ॥ ३

अशौचाद्भि वरं बाह्यान्तस्मादाभ्यन्तरं वरम् ।

उभाभ्याञ्च शुचिर्यस्तु स शुचिर्नेतरः शुचिः ॥ ४

एका लिङ्गे गुदे तिस्रो दश वामकरे तथा ।

उभयोः सप्त दातव्या मृदस्त्रिस्तु पादयोः ॥ ५

गृहस्थशौचमाख्यातं त्रिष्वन्येषु यथाक्रमम् ।

द्विगुणं त्रिगुणञ्चैव चतुर्थस्य चतुर्गुणम् ॥ ६

अर्धप्रसूतिमात्रन्तु प्रथमा मृत्तिका स्मृता ।

द्वितीया च तृतीया च तदर्धं परिकौर्त्तिता ॥ ७

लिङ्गेऽप्यत्र समाख्याता त्रिपर्वी पूर्यते यया ।

एतच्छौचं गृहस्थानां द्विगुणं ब्रह्मचारिणाम् ॥ ८

त्रिगुणन्तु वनस्थानां यतीनाञ्च चतुर्गुणम् ।

दातव्यमुदकं तावन्मृदभावो यथा भवेत् ॥ ९

शुद्धा जलेन शुद्धिः स्यान्न क्लेशो न धनव्ययः ।
यस्य शौचेऽपि शैथिल्यं चित्तं तस्य परीक्षितम् ॥ १०
एतदेव दिवा शौचः रात्रावन्यद्विधीयते ।
अन्यदापत्सु विप्राणामन्यदेव ज्ञानापदि ॥ ११
दिवोदितस्य शौचस्य रात्रावर्द्धं विधीयते ।
तदर्धमातुरस्याहुस्वरायामर्द्धमध्वनि ॥ १२
न्यूनाधिकं न कर्त्तव्यं शौचे शुद्धिमभौषता ।
प्रायश्चित्ते न युज्येत विहितातिक्रमे कृते ॥ १३
इति दाचे धर्माशास्त्रे पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५

षष्ठोऽध्यायः ।

सूतकन्तु प्रवक्ष्यामि जन्ममृत्युसमुद्भवम् ।
यावज्जीवं तृतीयन्तु यथावदनुपूर्वशः ॥ १
सद्यःशौचं तथैकाहो द्वित्रिचतुरहस्तथा ।
दशाहो द्वादशाहश्च पक्षो मासस्तथैव च ॥ २
मरणान्तं तथा चान्यद्दशपञ्चन्तु सूतके ।
उपन्यस्तक्रमेणैव वक्ष्याम्यहमशेषतः ॥ ३
अन्यार्थतो विजानासि वेदमङ्गैः समन्वितम् ।
सकलं सरहस्यञ्च क्रियावाञ्छेन सूतकौ ॥ ४
राजर्त्विग्दीक्षितानाञ्च दाले देशान्तरे तथा ।
अतिमां सत्रिणाञ्चैव सद्यःशौचं विधीयते ॥ ५
एकाहस्तु समाख्यातो योऽग्निवेदसमन्वितः ।
हौने हौनतरे चैव द्वित्रिचतुरहस्तथा ॥ ६

जातिविप्रो दशाहेन द्वादशाहेन भूमिपः ।
 वैश्यः पञ्चदशाहेन शूद्रो मासेन शुध्यति ॥ ७
 अस्नात्वा चाप्यहुत्वा च भुङ्क्तेऽदत्त्वा च यः पुनः ।
 एवंविधस्य सर्वस्य सूतकं समुदाहृतम् ॥ ८
 व्याधितस्य कदर्यस्य ऋणग्रस्तस्य सर्वदा ।
 क्रियाहीनस्य मूर्खस्य स्त्रीजितस्य विशेषतः ॥ ९
 व्यमनासक्तचित्तस्य पराधीनस्य नित्यशः ।
 अज्ञात्यागविहीनस्य भस्मान्तं सूतकं भवेत् ॥ १०
 न सूतकं कदाचित् स्यादयावज्जीवन्तु सूतकम् ।
 एवं गुणविशेषेण सूतकं समुदाहृतम् ॥ ११
 सूतके मृतके चैव तथा च मृतसूतके ।
 एतत्संहतशौचानां मृतशौचेन शुध्यति ॥ १२
 दानं प्रतिग्रहो होमः स्नाध्यायश्च निवर्तते ।
 दशाहात् परं शौचं विप्रोऽर्हति च धर्मवित् ॥ १३
 दानञ्च विधिना देयमशुभात्तारकं हि तत् ।
 मृतकान्ते मृतो यस्तु सूतकान्ते च सूतकम् ॥ १४
 एतत् संहतशौचानां पूर्वाशौचेन शुध्यति ।
 उभयत्र दशाहानि कुलस्नानं न भुज्यते ॥ १५
 चतुर्थेहनि कर्त्तव्यमस्थिसञ्चयनं द्विजैः ।
 ततः सञ्चयनादूर्ध्वमङ्गस्यर्शो विधीयते ॥ १६
 वर्णानामानुलोम्येन स्त्रीणामेको यदा पतिः ।
 दशष्टत्रहमेकाहः प्रसवे सूतकं भवेत् ॥ १७
 यज्ञकाले विवाहे च देशभङ्गे तथैव च ।
 ज्ञयमाने तथाग्नौ च नाशौचं मृतसूतके ॥ १८

सुस्थकाले त्विदं सर्वमशौचं परिकीर्तितम् ।

आपन्नतस्य सर्वस्य सूतके न तु सूतकम् ॥ १८

इति दाने धर्मशास्त्रे षष्ठोऽध्यायः ॥ ६

सप्तमोऽध्यायः ।

लाको वशीकृतो येन येन चात्मा वशीकृतः ।

इन्द्रियार्थो जितो येन तं योगं प्रव्रवीम्यहम् ॥ १

प्राणायामस्तथा ध्यानं प्रत्याहारस्तु धारणा ।

तर्कश्चैव समाधिश्च षडङ्गो योगो उच्यते ॥ २

नारण्यसेवनादयोगो नानेकग्रन्थचिन्तनात् ।

व्रतैर्यज्ञैस्तपोभिश्च न योगः कस्यचिद्भवेत् ॥ ३

न च पथाशनादयोगो न नासाग्रनिरीक्षणात् ।

न च शास्त्रातिरिक्तेन शौचेन स भवेत् क्वचित् ॥ ४

न मौनमन्त्रकुहकैरनेकैः सुकृतैस्तथा ।

लोकयात्रावियुक्तस्य योगो भवति कस्यचित् ॥ ५

अभियोगात्तथाभ्यासात्तस्मिन्नेव तु निश्चयात् ।

पुनःपुनश्च निर्व्वेदादयोगः सिध्यति नान्यथा ॥ ६

आत्मचिन्ताविनोदेन शौचक्रौडनकेन च ।

सर्व्वभूतसमत्वेन योगः सिध्यति नान्यथा ॥ ७

यश्चात्मनिरतो नित्यमात्मक्रीडस्तथैव च ।

आत्मनिष्ठश्च सततमात्मन्येव स्वभावतः ॥ ८

रतश्चैव स्वयं तुष्टः सन्तुष्टो नान्यमानसः ।

आत्मन्येव सुदृढोऽसौ योगस्तस्य प्रसिध्यति ॥ ९

सुप्तोऽपि योगयुक्तः स्याज्जाग्रच्चापि विशेषतः ।

ईदृक्चेष्टः स्मृतः श्रेष्ठो गरिष्ठो ब्रह्मवादिनाम् ॥ १०

य आत्मव्यतिरेकेण द्वितीयं नैव पश्यति ।

ब्रह्मोभूय स एवं हि दक्षपत्न उदाहृतः ॥ ११

विषयासक्ताचित्ता हि यतिर्मात्रं न विन्दति ।

यत्नेन विषयासक्तिं तस्मादयोगौ विवर्जयेत् ॥ १२

विषयेन्द्रियसंयोगं केचिदुयोगं वदन्ति हि ।

अधर्मी धर्मरूपेण गृहीतस्तैरर्पाण्डितैः ॥ १३

मनसश्चात्मनश्चैव संयोगश्च तथापरे ।

उक्तानामधिका ह्येते केवलं योगवञ्चिताः ॥ १४

वृत्तिहौनं मनः कृत्वा क्षेत्रज्ञं परमात्मनि ।

एकोक्तव्यं विमुच्येत योगोऽयं मुख्य उच्यते ॥ १५

कषायमाहविक्षेप लज्जाशङ्कादिचेतसः ।

व्यापारास्तु समाख्यातास्तान् जित्वा वशमानयेत् ॥ १६

कुटुम्बैः पञ्चभिर्ग्राम्यैः षष्ठस्तत्र महत्तरः ।

देवासुरमनुष्यैस्तु स जेतुं नैव शक्यते ॥ १७

बलेन परराष्ट्रानि गृह्णन् शूरस्तु नोच्यते ।

जितो येनेन्द्रियग्रामः स शूरः कथ्यते बुधैः ॥ १८

बाह्यमुखानि सर्वाणि कृत्वा चाभिमुखानि वै ।

सर्वञ्चैवेन्द्रियग्रामं मनश्चात्मनि योजयेत् ॥ १९

सर्वभावाविनिर्मुक्तः क्षेत्रज्ञं ब्रह्माणि न्यसेत् ।

एतद्व्यानञ्च योगश्च शेषाः स्युर्ग्रन्थविस्तराः ॥ २०

न्यक्त्वा विषयभागांश्च मनो निश्चलतां गतम् ।

भावमशक्तिस्वरूपेण समाधिः परिकौर्त्तिनः ॥ २१

चतुर्णां सान्नकर्षेण पदं यत्तदशाश्वतम् ।
 द्वयोस्तु सन्निकर्षेण शाश्वतं ध्रुवमक्षयम् ॥ २२
 यन्नास्ति सर्व्वलोकस्य तदस्तौति विरुध्यते ।
 कथ्यमानं तथान्यस्य हृदये नावतिष्ठते ॥ २३
 स्वसंवेद्यं हि तद्ब्रह्म कुमारी मैथुनं यथा ।
 अयोगो नैव जानाति जातोन्वो हि यथा घटम् ॥ २४
 नित्याभ्यसनशीलस्य सुसंवेद्यं हि तद्भवेत् ।
 तत् सूक्ष्मत्वादर्निर्द्देश्यं परं ब्रह्म सनातनम् ॥ २५
 बुधस्त्वाभरणं भावं मनसालोचनं यथा ।
 मन्यते स्त्री च मूर्खश्च तदेव बहु मन्यते ॥ २६
 सत्त्वोत्कटाः सुराश्चापि विषयेण वशीकृताः ।
 प्रमादिभिः क्षुद्रसत्त्वैर्मनोषैरत्र का कथा ॥ २७
 तस्मात् त्यक्तकषायेण कर्त्तव्यं दण्डधारणम् ।
 इतरस्तु न शक्नोति विषयैरभिभूयते ॥ २८
 न स्थिरं क्षणमप्येकमुदकं हि यथोर्मिभिः ।
 वाताहतं तथा चित्तं तस्मात् तस्य न विश्वसेत् ॥ २९
 त्रिदण्डव्यपदेशेन जीवन्ति बहवो नराः ।
 यो हि ब्रह्म न जानाति न त्रिदण्डार्हं एव सः ॥ ३०
 ब्रह्मचर्य्यं सदा रक्षेदष्टधा मैथुनं पृथक् ।
 स्मरणं कौर्त्तनं केलिः प्रेक्षणं गुह्यभाषणम् ॥ ३१
 सङ्कल्पोऽध्यवसायश्च क्रियानिष्पत्तिरेव च ।
 एतन्मैथुनमष्टाङ्गं प्रवदन्ति मनीषिणः ॥ ३२
 न ध्यातव्यं न वक्तव्यं न कर्त्तव्यं कदाचन ।
 एतैः सर्व्वैः सुसम्पन्नो यतिर्भवति नेतरः ॥ ३३

पारिव्रज्यं गृहीत्वा च यो धर्मो नावतिष्ठति ।
 श्वप्रदेनाङ्गयित्वा तं राजा शीघ्रं प्रवासयेत् ॥ ३४
 एको भिक्षुर्यथोक्तस्तु द्वौ चैव मिथुनं स्मृतम् ।
 त्रयो ग्रामस्तथा ख्यात कर्तुं नु नगरायते ॥ ३५
 नगरं हि न कर्तव्यं ग्रामो वा मिथुनं तथा ।
 एतत्त्रयं प्रकुर्वाणः स्वधर्माच्चरते यतिः ॥ ३६
 राजवार्त्तादि तेषान्तु भिक्षावार्त्ता परस्परम् ।
 स्नेहपैशुन्यमात्सर्यं सन्निकर्षादसंशयम् ॥ ३७
 लाभपूजानिमित्तं हि व्याख्यानं शिष्यसंग्रहः ।
 एते चान्ये च बहवः प्रपञ्चाः कुतपस्विनाम् ॥ ३८
 ध्यानं शौचं तथा भिक्षा नित्यमेकान्तशीलता ।
 भिक्षोश्चत्वारि कर्माणि पञ्चमो नोपपद्यते ॥ ३९
 तपोजपैः क्लेशभूतो व्याधितोऽवसथाबहः ।
 वृद्धो ग्रहगृहीतश्च यस्यान्यो विकलेन्द्रियः ॥ ४०
 नीरुजश्च युवा चैव भिक्षुर्नावसथाबहः ।
 स दूषयति तत् स्थानं पशून् पौडयतीति च ॥ ४१
 नीरुजश्च युवा चैव ब्रह्मचर्यादिनश्यति ।
 ब्रह्मचर्याविनष्टन्तु कुलञ्चैव तु नाशयेत् ॥ ४२
 वसन्नावसथे भिक्षुर्मैथुनं यदि सेवते ।
 तस्यावसथनाथस्य मूलान्यपि निकृन्तति ॥ ४३
 आश्रमे तु यतिर्यस्य मूहर्त्तमपि विश्रमेत् ।
 किं तस्यान्येन धर्मेण कृतकृत्योऽभिजायते ॥ ४४
 सञ्चितं यद्गृहस्थेन पापमामरणान्तिकम् ।
 स निहंति तत् सर्वमेकरात्राक्षितो यतिः ॥ ४५

योगाश्रमपरिश्रान्तं यस्तु भोजयते यतिम् ।

निखिलं भोजितं तेन त्रैलोक्यं सचराचरम् ॥ ४६

यस्मिन् देशे वसेद्योगी ध्यानयोगविचक्षणः ।

सोऽपि देशो भवेत् पूतः किं पुनस्तस्य वान्धवाः ॥ ४७

हैतच्चैव तथाहैतं हैताहैतं तथैव च ।

न हैतं नापि चाहैतमितो तत् परमार्थिकम् ॥ ४८

नाहं नैवान्यसम्बन्धो ब्रह्मभावेण भावितः ।

ईदृशायामवस्थायामवाप्यं परमं पदम् ॥ ४९

हैतपक्षे समास्था ये अहैते तु व्यवस्थिताः ।

अहैतिनां प्रवक्ष्यामि यथा धर्मः सुनिश्चितः ॥ ५०

तन्नात्मव्यतिरेकेण द्वितीयं यदि पश्यति ।

ततः शास्त्राण्यधीयन्ते श्रूयन्ते अन्यसञ्चयाः ॥ ५१

दक्षशास्त्रं यथा प्रोक्तमशेषाश्रममुत्तमम् ।

अधीयन्ते तु ये विप्रास्ते यान्त्यमरलोकताम् ॥ ५२

इदन्तु यः पठेद्भक्त्या शृणुयादधमोऽपि वा ।

स पुत्रपौत्रपशुमान् कीर्त्तिञ्च समवाप्नुयात् ॥ ५३

आवयित्वा त्विदं शास्त्रं श्राद्धकालेऽपि वा द्विजः ।

अक्षयं भवति श्राद्धं पितृभ्यश्चोपजायते ॥ ५४

इति दक्षे धर्मशास्त्रे सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

शातातपसंहिता ।

प्रथमोऽध्यायः ।

प्रायश्चित्तविहीनानां महापातकिनां नृणाम् ।
नरकान्ते भवेज्जन्म चिह्नाङ्कितशरौरिणाम् ॥ १
प्रतिजन्म भवेत्तेषां चिह्नं तत्पापसूचितम् ।
प्रायश्चित्ते कृते याति पश्चात्तापवतां पुनः ॥ २
महापातकजं चिह्नं सप्तजन्मनि जायते ।
उपपापोद्भवं पञ्चचौणि पापसमुद्भवम् ॥ ३
दुष्कर्मजा नृणां रोगा यान्ति चापक्रमैः शमम् ।
जपैः सुरार्चनैर्होमैर्दानैस्तेषां शमो भवेत् ॥ ४
पूर्वं जन्मकृतं पापं नरकस्य परिचये ।
बाधते व्याधिरूपेण तस्य जप्यादिभिः शमः ॥ ५
कुष्ठञ्च राजयक्ष्मा च प्रमेहो ग्रहणी तथा ।
मूत्रकृच्छ्राश्मरोकासा अतिसारभगन्दरी ॥ ६
दुष्टव्रणं गण्डमाला पक्षाघातोऽक्षिनाशनम् ।
इत्येवमादयो रोगा महापापोद्भवाः स्मृताः ॥ ७
जलादरं यकृतं प्लोहा शूलरोगव्रणानि च ।
श्वासाजौर्णज्वरच्छर्दिभ्रममोहगलग्रहाः ॥ ८
रक्ताव्युदविसर्पाद्या उपपापोद्भवा गदाः ।
दण्डापतानकश्चित्रवपुःकम्पविचर्चिकाः ॥ ९
बल्लौकपुण्डरीकाद्या रोगाः पापसमुद्भवाः ।
अर्शभाद्या नृणां रोगा अतिपापाद्भवन्ति हि ॥ १०

अन्ये च बहवो रोगा जायन्ते पापसङ्कराः ।
 उच्यन्ते च निदानानि प्रायश्चित्तानि वै क्रमात् ॥ ११
 महापापेषु सर्वं स्यात् तदर्थमुपपातके ।
 दद्यात् पापेषु षष्ठांशं कल्पं व्याधिवलावलम् ॥ १२
 अथ साधारणं तेषु गोदानादिषु कथ्यते ।
 गोदाने वत्सयुक्ता गौः सुशीला च पयस्विनी ॥ १३
 वृषदाने शुभाऽनड्डान् शुक्लाम्बरसकाञ्चनः ।
 निवर्त्तनानि भूदाने दश दद्याद्विजातये ॥ १४
 दशहस्तेन दण्डेन त्रिंशद्दण्डं निवर्त्तनम् ।
 दश तान्येव गोचर्म दत्त्वा स्वर्गं महीयते ॥ १५
 सुवर्णशतनिष्कान्तु तदर्थार्धप्रमाणतः ।
 अश्वदाने शृङ्गु श्लक्ष्णमश्वं सोपस्करं दिशेत् ॥ १६
 महिषीं माहिषे दाने दद्यात् स्वर्णायुधान्विताम् ।
 दद्याद्गजं महादाने सुवर्णफलसंयुतम् ॥ १७
 लक्षसङ्ख्यार्हणं पुष्पं प्रदद्याद्देवताञ्जने ।
 दद्याद्द्विजसहस्राय मिष्टान्नं द्विजभोजने ॥ १८
 रुद्रं जपेत्तप्तपुष्पैः पूजयित्वा च त्र्यम्बकम् ।
 एकादश जपेद्गुदान् दशांशं गुग्गुलैर्वृतैः ॥ १९
 हुत्वाभिषेचनं कुर्यात्सन्तैर्व्वरुणदैवतैः ।
 शान्तिके गणशान्तिश्च ग्रहशान्तिकपूर्व्वकम् ॥ २०
 धान्यदाने शुभं धान्यं खारौषष्टिमितं स्मृतम् ।
 वस्त्रदाने पटवस्त्रद्वयं कर्पूरसंयुतम् ॥ २१
 दशपञ्चाष्टचतुर उपवेश्य द्विजान् शुभान् ।
 विधाय वैष्णवीं पूजां सङ्कल्प्य निजकाम्यया ॥ २२

PANCHADASI.

OF VIDYARANYA SWAMI.

An Encyclopædia of Hindu Philosophy and Metaphysics,—a Master-Key to the Science of Religion. Renowned in English with Copious Annotations and a Biographical Sketch of the Author. By Dr. DHOLE—Price Rs. 5-4

1. **Vishnupuranam**—It is the most ancient and representative of all the Puranas having five characteristic marks of Puranas, as Professor Wilson remarks. Complete in one volume, nicely bound in cloth. Price Rs. 6 including postage.

2. **Markandeya Puranam**.—It is the representative of that class of Puranas which is called *Shaiva*. Its celebrated Episode Chandi is held in the highest reverence by the worshippers of Shakti. Complete in one volume, nicely bound in cloth. Price including postage Rs. 8.

3. **Kamandakiya Nitisara**.—It is a literal prose English translation with copious notes and parallel passages of the celebrated work on Hindu politics by Rishi Kamandaki. It is a very rare and at the same time highly charming work. Complete in one volume, nicely bound in cloth. Price including postage Rs. 5.

4. **Agni Puranam**—The rarest and the most encyclopædic of all the Puranas, nicely bound in cloth in 2 volumes. Price Rs. 12, including postage.

5. **Harivamsha**.—It is a sequel to the Mahabharata, containing an account of the Life and Family of Sri Krishna. Price Rs. 10 including postage.

6. **Mahanirvana Tantram**.—The most important and the authoritative work on Hindu Theism. A very rare work. Price Rs. 10, including postage.

GLEANINGS FROM INDIAN CLASSICS.

TALES OF IND.

It contains 18 of the best Tales that have been written in Sanskrit language. Each is a gem in itself. Such beautiful Tales cannot be found in any other Literature. Price Re. 1. Postage extra.

PROPHETS OF IND.

INDIA'S Holy Land has been blessed by the births of successive Prophets,—Prophets that came to show mankind the path to heaven. Their lives and careers are great studies for mankind.

COMPLETE IN TWO VOLUMES.

Printed in best style. Crown Octavo, Cloth-Bound. Price each Vol. Re. 1.

A HAND-BOOK OF HINDU ASTROLOGY.

A KEY TO READ MAN'S DESTINY.

PAST, PRESENT AND FUTURE.

Reduced Price Re. 1/8.

HINDU METAPHYSICS.

By M. N. DUTTA. M.A., M.R.A.S.

AN entirely new work—never published before. It gives in a lucid and clear way an exposition of the most important Metaphysical Problems such as the Nature of the Deity—the Relation of Man to God and Nature, the Three Universal Tendencies of Nature, the Yoga or Communion with God. Abstruse philosophical subjects have been written in such a simple language that even an ordinary student will be able to understand them. First class printing and paper—a credit to the Native Press. Price Rs. 2/4 per V. P. P.

HINDU RELIGIONS.

It is a re-print of the learned work of that great scholar, Professor H. H. Wilson. It contains an account of the various religious sects that are found all over India. It is full of learned researches and correct information, collected from numerous Sanskrit works. Price Rs. 2-8 only.

Address:—40, Nayan Chand Dutt's Street, Calcutta.

A PEEP BEHIND DEATH.

OR

THE MYSTERIOUS LAND OF THE DEAD

It is the most wonderful Book of
the Age.

WHAT IT CONTAINS ?

It contains :—

1. A complete view of the land of the dead.
2. Dead men in the living world.
3. The relation of the living with the dead.
4. The means of communication with the dead.

Price Rupee One only.

THE MAHABHARATA.

We need hardly mention here that The *Mahabharata* is the greatest, highest and most interesting of all Sanskrit works. There is nothing in Sanskrit Literature which is not to be found in this Great Work. Hindu Philosophy, Theology, Metaphysics, Ethics, Moral Tales—every thing that makes a moral man and nation, is to be found in this really interesting Work. It is needless to speak more of this Work to a Hindu. Unfortunate is that Hindu who has not read this work—unfortunate is even that non-Hindu who has not read this Work. Its value is cosmopolitan. Every one, Hindu, Mussalman, Christian ought to read this work.

This work has just been completed by that eminent Scholar, Mr. M. N. DUFF, M.A., M.R.A.S. The very fact that the Translation has emanated from his pen is a sufficient proof of its accuracy, not to speak of the opinions of numberless readers. It has been translated verse per verse.

Price Rs. 17, Including Postage paper-bound).

Price Rs. 20, Including Postage (cloth-bound).

THE GREATEST SENSATION OF THE AGE !

THE BOOK OF THE 20TH CENTURY.

Just out in Presentation-Form

DOMESTIC DUTY

OR

HOME ! SWEET HOME !!

1. It will make every home a Sweet Home—a home of sweetness and beauty.
2. It will make every man and woman healthy, wealthy and cheery.
3. It will make every household, a model household ; every husband, a devoted husband ; every wife, a loving wife ; and every son, a dutiful son.
4. It describes in a very simple and lucid language—

The duties to be learnt and performed when Man and Woman join in Holy Wedlock,

So that they may acquire health and wealth, beauty and comfort, luxury and happiness, virtue and piety in this world—nay eternal BLISS hereafter.

Nay more,—so that they may be surrounded by healthy, handsome, honest and happy children,

Written chiefly based on

Hindu Idea

AND

Hindu System.

Price per Copy 2-8 Per V. P. P.

N. B —Please apply early as only a limited number of copies has been printed. Therefore delay in ordering means disappointment.

Apply to the MANAGER,

ELYSIUM PRESS,

40, NAYAN CHAND DATT'S STREET,
CALCUTTA.

Set Gargeshwar English Education